

HALINA KOWALCZYK

LISTY KS. EMILA SZRAMKA DO KS. JANA KUDERY Z LAT 1913–1937

Życie literackie oraz umysłowe Górnego Śląska w okresie bezpośrednio poprzedzającym odzyskanie przez Polskę niepodległości, a także w latach 1918–1939, nierozzerwalnie związane było z działalnością społeczno-kulturalną ks. dr. Emila Szramka (1887–1942). Był on bowiem osobą inspirującą, a zarazem inicjującą wiele lokalnych przedsięwzięć o charakterze kulturalno-naukowym, spotykających się z szerokim rezonansem społecznym¹. Badaczowi współczesnych dziejów Górnego Śląska wątek biograficzny w przypadku postaci ks. E. Szramka jest dobrze znany, albowiem stał się przedmiotem licznych opracowań².

Ks. Emil Szramek urodził się 29 IX 1887 r. w Tworkowie. Po ukończeniu w 1907 r. gimnazjum w Raciborzu rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim. Święcenia kapłańskie otrzymał we Wrocławiu 22 VI 1911 r. z rąk kard. Jerzego Koppa. Jako wikary pracował w Miechowicach, Tychach, Zaborzu i Mikołowie. W 1925 r. objął parafię p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Katowicach, w której pracował aż do aresztowania 8 IV 1940 r. Zginął w obozie koncentracyjnym w Dachau 13 I 1942 r.³

Wartość prezentowanej korespondencji określa w dużej mierze długi czas jej trwania (24 lata), obejmujący swym zasięgiem zarówno pierwsze przejawy społecznej oraz naukowej aktywności ks. Szramka, jak i jej okres szczytowy, związany z pracą w ramach Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka oraz Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku. Nie bez znaczenia jest także w tym względzie osoba adresata — ks. Jana Kudery (1872–1943), historyka, pisarza, działacza narodowego i politycznego. Pochodzący z Mysłowic ks. J. Kudera chodził do gimnazjum w Bytomiu i Głatzen, zaś studia filozoficzno-teologiczne odbył we Wrocławiu, gdzie w 1901 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Pracował jako wikary w Bełku, Bielszowicach, Pawłowie, Berlinie i Toszku. Ze względu na aktywną działalność narodową pozostawał do 1920 r. bez stałego przydziału, przebywając u ks. Pawła Lexa⁴ w Halembie oraz ks. Władysława Roboty⁵ w Gierałto-

¹ Z. Hierowski, *Życie literackie na Śląsku w latach 1922–1939*, Katowice 1969, s. 142–143.

² H. Bednorz, J. Bańka, *Życie i działalność ks. Emila Szramka 1887–1942*, Katowice 1966; A. Targ, *Szramek Emil*, w: *Śląski słownik biograficzny*, Katowice 1977, t. 1, s. 250–252; tamże, literatura.

³ J. Bańka, *Ks. Emil Szramek (1887–1942). Szkic biograficzny*, w: „*Nasza Przeszłość*” 1963, t. XVIII, s. 141–169.

⁴ Ks. Paweł Lex (1869–1937), działacz narodowy i sportowy, powstaniec śląski. Ord. 1900 r. we Wrocławiu. Od 1907 r. proboszcz w Halembie.

⁵ Ks. Władysław Robota (1872–1939), działacz społeczny i oświatowy. Ord. 1898 r. we Wrocławiu, od 1903 r. proboszcz w Gierałtowicach, zamordowany 18 IX 1939 r. przez bojówkarzy niemieckich.

wicach. W 1920 r. objął parafię przy kościele p.w. Nawiedzenia NMP w Brzezince pod Mysłowicami, gdzie duszpasterzował do 1940 r. Zmarł 19 XI 1943 r. w klasztorze Sióstr Służebniczek w Starym Bieruniu⁶.

Głównym czynnikiem, który doprowadził do stosunkowo intensywnej wymiany listów oraz współpracy ks. Szramka z ks. Kudera, było zamiłowanie do studiów nad językiem, kulturą, a przede wszystkim nad dziejami Górnego Śląska. Mamy więc tutaj do czynienia z korespondencją pomiędzy dwoma śląskimi duchownymi, a zarazem historykami, wyrastającymi ze wspólnego pnia dziedzictwa kulturowego oraz o zbliżonym kierunku prac badawczych, aczkolwiek różniącymi się między sobą w zakresie metodologicznej struktury warsztatu historycznego.

I. GŁÓWNE WĄTKI TEMATYCZNE LISTÓW KS. E. SZRAMKA

Prezentowana korespondencja zdominowana została w głównej mierze przez zróżnicowaną tematykę historyczną. Pozwala to dzisiaj w pewnym stopniu na ustalenie chronologii historycznych zainteresowań i prac ks. Szramka, a ponadto daje możliwość dokładniejszego określenia rodzaju źródeł archiwalnych oraz literatury fachowej, z których korzystał on przy ich pisaniu. Należy także zwrócić uwagę na fakt, iż listy dokumentują kolejne fazy rozwoju samodzielności badawczej oraz intelektualnej ks. Szramka. Wydaje się jednak, że pomimo różnicy wieku stosunek pomiędzy obydwoima historykami odbiegał od zasady „mistrz i uczeń”, bliższy był natomiast partnerskiej wymianie informacji i próbom podejmowania wspólnych inicjatyw wydawniczych. Weryfikacji poddać zatem trzeba wnioski, do których doszedł J. Reiter, badając jedynie cztery zachowane w zbiorach Biblioteki Śląskiej listy ks. Szramka do ks. Kudery z roku 1919⁷. Głębsza bowiem analiza przedstawionych niżej kilkudziesięciu listów kwestionuje opinię o napiętych relacjach między dwoma autorami, ambicjach i konkurencji obniżających poziom historycznych publikacji tak ks. Kudery, jak i ks. Szramka⁸.

Dzięki zachowanej korespondencji można natomiast dostrzec niezwykle ruchliwość jej autora na płaszczyźnie szeroko rozumianej problematyki śląskoznawczej. Obok zagadnień historycznych, jednym z głównych wątków tematycznych listów stały się więc studia ks. Szramka nad wybranymi elementami folkloru śląskiego, przede wszystkim zaś jego prace zbierackie oraz edytorskie w zakresie śląskich pieśni ludowych⁹. W tym względzie ks. Kudera stanowił niejednokrotnie cenne źródło informacji bibliograficznych oraz archiwalnych, służąc zarazem ks. Szramkowi prywatnymi zbiorami bibliotecznymi.

Od 1917 r. działalność pisarska i społeczna ks. Szramka włączona została w nurt prac powstałego jesienią tego roku w Opolu Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka. Chociaż bowiem pierwszym prezesem Towarzystwa obrany został ks. Aleksander Skowroński¹⁰, to jednak większość przedsięwzięć organizacyjnych, a także odpowiedzialność za redakcję organu towarzystwa, jakim były wydawane od 1918 r. „Głosy znad Odry”, spoczywała w rękach ks. Szramka¹¹. Listy zatem ks. Szramka do ks. Kudery

⁶ W. Ogrodziński, *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*, Katowice 1965, s. 354.

⁷ J. Reiter, *Korespondencja literacko-wydawnicza Emila Szramka z Janem Kudera*, w: „Roczniki Biblioteczne” 1957, R. 1, s. 231–237.

⁸ Tamże, s. 236.

⁹ E. Szramek, *O zbiorach pieśni ludowych na Górnym Śląsku*, Bytom 1914; tenże, *Pieśń ludowa na Górnym Śląsku*, w: „Głos znad Odry” 1918, s. 15–19 i in.

¹⁰ Ks. Aleksander Skowroński (1863–1934), ord. 1889 r. we Wrocławiu, od 1896 r. proboszcz w Ligocie Prudnickiej, zaś od 1922 r. w Mikołowie. Współzałożyciel i prezes Towarzystwa dla Szerzenia Elementarzy Polskich im. ks. Engla (1900 r.), Polskiego Towarzystwa Ludowego (1903 r.), Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka (1917 r.), E. Szramek, *Ks. Aleksander Skowroński. Obraz życia i pracy na tle problematyki kresów zachodnich*, Katowice 1936.

¹¹ Z inicjatywy kard. A. Sapięhy w styczniu 1915 r. powstał w Krakowie Książecko-Biskupi Komitet dla Organizowania Pomocy Głodującym Królestwa Polskiego. Z końcem natomiast 1915 r. utworzony został na Śląsku pod przewodnictwem ks. A. Skowrońskiego Polski Komitet Wykonaw-

z lat 1917–1924 ujawniają wiele szczegółów dotyczących przede wszystkim szczytowego okresu działalności Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka. Pozwalają one ponadto przyjrzeć się z bliska systemowi oraz warsztatowi pracy redaktorskiej ks. Szramka, rzucając jednocześnie nieco światła na rozległość jego kontaktów personalnych¹². Wśród osób wspomnianych przez ks. Szramka w listach znaleźć można zatem B. Koraszewskiego, K. Prusa, W. Ogrodzińskiego, R. Lutmana czy też A. Napieralskiego. Zdobyte w tych latach i warunkach doświadczenie oraz wiedzę rozwinął ks. Szramek w pełni w ramach powstałego w maju 1920 r. w Bytomiu Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, w którym od 1927 r. pełnił obowiązki prezesa i redaktora naczelnego „Roczników Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku”¹³. Współpraca pomiędzy ks. Szramkiem a ks. Kudera znalazła w ten sposób warunki do naturalnej kontynuacji, chociaż nie była ona już tak intensywna, jak w latach minionych. Przypuszczać można, iż decydującym w tej mierze czynnikiem było osiągnięcie przez ks. Szramka tego stopnia dojrzałości badawczej bądź też świadomości metodologicznej, która pozwalała na wytyczanie nowych kierunków badań oraz samodzielne podejmowanie prób tworzenia niezależnych interpretacji.

Nie bez znaczenia była także ugruntowana już w tym czasie pozycja ks. Szramka w kształtującym się na Górnym Śląsku środowisku naukowym oraz istotna rola, jaką odgrywała w nim Towarzystwo Przyjaciół Nauk na Śląsku¹⁴. Prezentowane niżej listy dostarczają zatem sporo danych faktograficznych, związanych z działalnością Towarzystwa niemal w całym międzywojennym okresie jego istnienia. Obserwować można w ich treści zaangażowanie ks. Szramka w rozwój kontaktów i współpracy Towarzystwa z Polską Akademią Umiejętności, Komitetem Redakcyjnym Polskiego Słownika Biograficznego, a także Słownika Geograficznego Państwa Polskiego, później zaś z utworzonym w Katowicach Instytutem Śląskim.

Pomimo iż publikowane listy mają w większości charakter literacko-wydawniczy, tym niemniej wzbogacają one biografię ks. Szramka o nowe szczegóły, nie uwzględniane w dotychczasowych opracowaniach. Chodzi m.in. o udział ks. Szramka w powołaniu do istnienia na początku 1920 r. Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego¹⁵. Fakty te, aczkolwiek potwierdzone w listach ks. Szramka, wymagają wnikliwej kwerendy archiwalnej oraz wszechstronnego naświetlenia.

Dorobek naukowy ks. Szramka w dziedzinie historii nie stał się jak dotąd przedmiotem pogłębionej analizy metodologicznej oraz porównawczej, pozwalającej określić rodzaj i zakres występujących w jego poglądach infiltracji bądź zapożyczeń. Uznać zatem można, że publikowane niżej listy stać się mogą cennym przyczynkiem do badań nad rozwojem śląskiej historiografii regionalnej, jak i szerzej nad ewolucją samego pojęcia „Śląsk” w rozumieniu jej wybitnych przedstawicieli.

II. OPIS BIBLIOGRAFICZNY

Wszystkie prezentowane listy ks. E. Szramka znajdują się w Archiwum Diecezjalnym w Katowicach i wchodzą w skład spuścizny ks. Jana Kudery. Wszystkie także adresowane są do ks. J. Kudery. Jedynym wyjątkiem jest pierwszy list pisany 21 VI 1913 r. w

czy Niesienia Pomocy Głodującej Ludności Królestwa. W maju 1917 r. grono świeckich i duchownych działaczy polskich utworzyło podobny Komitet Wykonawczy w Opolu, którego staraniem wydana została jednodniówka pt. *Ze Śląska Polskiego* (Opole, 1917). Powodzenie książki przesądziło o przekształceniu Komitetu w trwale działające Towarzystwo Oświaty na Śląsku im. św. Jacka. Na pierwszym zebraniu organizacyjnym (1 IX 1917 r.) przewodniczącym towarzystwa wybrany został ks. Aleksander Skowroński. J. Reiter, *Towarzystwo Oświaty na Śląsku im. św. Jacka*, Opole 1968, s. 11–15.

¹² Zob. list nr 20.

¹³ J. Łuka, *Z dziejów Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku*, w: „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku” [dalej skrót: RTPNS], Katowice 1929, t. 1, s. 4–7.

¹⁴ Z. Hierowski, dz. cyt., s. 140–141.

¹⁵ Zob. list nr 24.

Tychach. Mimo że jego odbiorcą był Brunon Kudera¹⁶, to w całej swej treści dotyczy on ks. J. Kudery, stąd zasadność umieszczenia go w grupie publikowanych niżej listów. W jednym przypadku (list nr 3) nie udało się odczytać w całości rękopisu ks. Szramka, co zaznaczono w tekście nawiasem kwadratowym.

Słowo podziękowania należą się także ks. dr. Jerzemu Myszorowi za pomoc okazaną autorce w trakcie opracowania i przygotowania listów do druku.

[List nr 1]

Tychy, dnia 21. czerwca 1913.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, rps, j. polski, pap. listowy, for. A5; (adresat), Brunon Kudera, (nagłówek), Carissime!, (podpis), Załączam pozdrowienia najserdeczniejsze i oczekuję łaskawej odpowiedzi Ks. Schramek]

Napisz proszę bratu Twemu — ja nie wiem jego adresu¹⁷ — żeby był tak łaskaw przysłać mi pieśni ludowe z zbioru Walisowego¹⁸, które on ma. Drugą połowę tych pieśni sam Walis mi przesał. Chciałbym cały zbiór przejrzeć i ułożyć pewny podział n.p. naznaczyć pieśni wojackie, pieśni pojedynczych stanów, sielanki, bałady, legendy i t.d.

Publikowanie zbiorów uda się, o tem już teraz nie wątpię. Byłoby mi bardzo miło, gdyby Ks. Kudera raz przyjechał do mnie albo mi wyznaczył czas i miejsce, gdzie byśmy się na spokojną rozmowę w tej sprawie zejść mogli.

Proszę mu też napisać, że posiadam dość znaczny zbiór legend i pieśni religijnych, drukowanych u Nowackiego w Mikołowie¹⁹.

Pewnie Ks. Kudera ma jeszcze więcej takich kartek i zna też może melodye odpowiednie.

Nareszcie prosiłbym Ks. Brata, żeby mi przesał swoją pracę o piśmiennictwie na Górnym Śląsku²⁰ i najnowszą o Lompie²¹.

[List nr 2]

9.11.1916 [data stempla]

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, rps, j. łaciński, karta pocztowa; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Carissime!, (podpis), Salutem quam plurimam dicit Tychemensis quondam.]

Proxima feria quinta, i.e. die 16 Nov. postmeridie veniam Vos et rev. Dominum Parochum²² visitare. Habebimus colloquium de picturis + Krzyżae²³, de articulis Lompae et Miarcae.

Valde gauderem, si libellum canticorum religiosorum, quem Vobis abhinc 3 anno mutavi, mecum referre (ponem)!

¹⁶ Brunon Kudera (1876–1942), prawnik, śląski działacz społeczny, współzałożyciel Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku i jego prezes do 1927 r., brat ks. Jana Kudery. F. Szymiczek, *Kudera Brunon*, w: *Polski słownik biograficzny*, [dalej skrót: PSB], t. XVI, s. 101–102.

¹⁷ Zob. przyp. nr 16.

¹⁸ Łukasz Walis (1864–1949), maszynista-górnik z Rozbarku pod Bytomiem, działacz społeczny, zbieracz śląskich pieśni ludowych. Wraz z F. Musialikiem (1865–1943), zapisującym melodie, zebrał do 1912 r. ok. 1300 pieśni. Zbiór ten, przekazany w 1920 r. Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, wraz z innymi zbiorami pieśni śląskich wszedł w skład *Pieśni ludowych z Polskiego Śląska*, t. 1–3, Kraków 1927–1961. W. Ogrodziński, dz. cyt., s. 400.

¹⁹ Tomasz Nowacki (1802–1884), introligator, drukarz, wydawca, od 1836 r. w Mikołowie. Wydawał polskie druki religijne, popularne opowiadki ludowe, baśnie. Był pierwszym polskim drukarzem na terenie Górnego Śląska. W. Zieliński, *Nowacki Tomasz*, PSB, t. XXIII, s. 248–249.

²⁰ J. Kudera, *Dziennikarstwo polskie na Śląsku*, Bytom 1911.

²¹ Tenże, *Józef Lompa. Zastużony działacz, krzewiciel ducha polskiego na Śląsku*, Opole 1913.

²² Zob. przyp. nr 5.

²³ Jan Krzyża (1876–1916), artysta malarz śląski. Studiował malarstwo we Wrocławiu, Krakowie, Paryżu, Monachium, Rzymie i Florencji. Uprawiał malarstwo pejzażowe i rodzajowe, interesował go folklor śląski. J. Kudera, *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych*, Mikołów 1920, s. 130–134.

[List nr 3]

Zaborze, dnia 9. grudnia 1916 r.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, rps, j. polski, pap. listowy, wym. 11,5x18 cm; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżu! (podpis), Serdecznie pozdrawiam łącząc ukłony dla ks. Proboszcza! Ks. Schramek]

Przypuszczam, że Ks. Koźlik²⁴ z Głogowka doniósł księdzu o zamiarze wydania górnośl. jednodniówki na rzecz bezdomnych²⁵. P. Kurpierz²⁶ w Opolu, redaktor „Nowin” chce się podjąć tej sprawy. Jednodniówka ma być wystowieniem się duszy górnośl. a więc treść o ile można opierać się²⁷ o sprawy górnośl. Napisałem coś o pieśni ludowej na G. Śl.,²⁸ ktoś inny na temat: Ubogiemu wojaczkowi krwawe łzy kapają²⁹, Dr. Kołozcek opracuje temat: tyfus głodowy 1847/48³⁰. Czyby Ks. Dobrodziej nie opracował artykułu o uwłaszczeniu chłopów na G. Śl.³¹ albo coś o piśmiennictwie na G. Śl. Dostałem z zakładu Kórnickiego świetny artykuł Hytrka³² z Przeglądu polskiego 1879; tam dużo materiałow i cały artykuł warto by na nowo drukować. Różnica między stosunkami ówczesnymi i dzisiejszymi jest ogromna.

[...] przycyżków i rękopisy należy wysłać p. Kurpierzowi do Opolu. Myśl jest dobra warta poparcia. Książd mógłby z łatwością napisać rozprawkę: Dzieje literatury górnośl. w zarysie.

Pozwalam sobie równocześnie wręczyć księdzu moją pracę o kolegiacie opolskiej³³ i łączęm pożyczany mi cyrkularz ks. biskupa Koppa o nauce przygotowawczej do spowiedzi³⁴. Artykuł ks. Feji³⁵ później wróć. Jeśli Książd ma inny materiał jeszcze do historii walki językowej u nas, to proszę o nadesłanie. Na życzenie rozprawę Hytrka na parę dni przysię.

[List nr 4]

Zaborze, dnia 15. marca 1917.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, rps, j. polski, częściowo łaciński, pap. listowy, wym. 22,5x16 cm; (adresat), ks. J. Kudera, (nagłówek), Kochany Księżu!, (podpis), Serdecznie pozdrawiam łącząc ukłony dla ks. prob. Roboty. Ks. Schramek]

²⁴ Ks. Augustyn Koźlik (1884–1952), ord. 1909 r. we Wrocławiu, w latach 1912–1918 był wikarym w Głogówku. Współzałożyciel Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka. F. Szymiczek, *Koźlik Augustyn*, PSB, t. XV, s. 49.

²⁵ Zob. przyp. nr 11.

²⁶ Franciszek Kurpierz (1878–1942), bankowiec, wydawca i redaktor, działacz na Opolszczyźnie. Brał czynny udział w powołaniu do istnienia Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka. W latach 1911–1920 kierował Spółką Wydawniczą „Nowiny” w Opolu. J. Ratajewski, *Kurpierz Franciszek*, PSB, t. XVI, s. 279–280.

²⁷ Powinno być: opierać się będzie.

²⁸ W jednodniówce pt. „Ze Śląska Polskiego” (Opole 1917) ukazały się dwa artykuły ks. E. Szramka: *Górny Śląsk pod względem obyczajów, języka i usposobienia ludności oraz Kościołek św. Sebastiana w Opolu, pamiątka zarazy z w. XVII*.

²⁹ A. R., *Dumka żołnierska*, w: *Ze Śląska Polskiego*, Opole 1917, s. 18.

³⁰ Ten temat opracowany został przez E. Hanke: *Tyfus głodowy na Śląsku w roku 1848*, w: *Ze Śląska Polskiego*, s. 31–38.

³¹ X. z G. [J. Kudera], *Sekularyzacja na Górnym Śląsku*, w: *Ze Śląska Polskiego*, s. 58–59.

³² Ks. Adolf Hytrk (1853–1899), ord. 1878 r. w Rzymie, uczestnik prac wykopaliskowych na terenie Włoch i Afryki Północnej, współpracownik K. Miarki, zbieracz śląskich pieśni ludowych, autor artykułu pt. *Górny Śląsk pod względem obyczajów, języka i usposobienia ludności* („Przegląd Polski” 1879, XVI). A. Targ, *Hytrk Adolf*, PSB, t. X, s. 134–135.

³³ Praca doktorska ks. E. Szramka pt. *Das Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln, ein Beitrag zur Breslauer Diözesangeschichte*, Breslau 1915.

³⁴ Poufny okólnik bpa J. Koppa w sprawie niemieckich oddziałów przy kościelnej nauce przygotowawczej do spowiedzi z 6 VIII 1890 r. A. Rogalski, *Kościół katolicki na Śląsku. Studia nad dziejami diecezji wrocławskiej*, Warszawa 1953, s. 246.

³⁵ Ks. dr Paweł Feja, ur. 1871 r., ord. 1903 r. we Wrocławiu, w latach 1906–1918 proboszcz w Kluczniku. Autor antypolskich wystąpień i artykułów na łamach prasy niemieckiej na Śląsku.

Długo czekałem z odpowiedzią na listek z połowy grudnia, bo chciałem coś pozytywnego o działalności Ks. Kapicy³⁶ w sprawie wywarcia jakiegoś nacisku na kurę wrocławską donieść; ale dotąd nic nie ma i może cała akcja była tylko piękną myślą, której przeprowadzenia się nie doczekamy³⁷.

Za to cieszę się, że o jednodniowce dobre wieści słyhać. Materyał się zebrał tak obfity, że dwie broszury wyjdą, na Wielkanoc jedna, a na Zielone Świątki druga³⁸. Widać stąd, że życie umysłowe na G. Śl. większe niż naogół przypuszczano. Te siły trzeba tylko skupić, i byłoby prawdziwe towarzystwo literackie, żywotne i ruchliwe, któreby snadnie mogło roczniki wydawać.

Książeczki pożyczane (Miarka, Sprawozdanie z dyskusji 1851, i artykuł Feji) zatrzymam jeszcze i na wiosnę kiedyś osobiście przyniosę. Tymczasem prosiłbym o dalszy materyał do dziejów germanizacji G. Śl. Mówił Książd o jakimś liście Ks. Kirchniawego³⁹ do kardynała i o innych rzeczach.

W przededniu wielkich wypadków na polach walki módlmy się odnośnie do Polski: *Bene fac Domine in bona voluntate Tua Sion, ut aedificentur muri Jerusalem!*

[List nr 5]

Zaborze, dnia 31. marca 1917.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, mps, rps, j. polski, częściowo grecki, pap. listowy, wym. 22,5x16 cm; (adresat), ks. J. Kudera, (nagłówek), Kochany Księżu Bracie! (podpis), Ks. Schramek.]

Za list dziękuję bardzo, po przypomniał mi znów hasło Sokratesa: Wiem, że nic nie wiem; ale ze Solonem chcę też mówić:

[...] O dziełkach ks. Myśliwca⁴⁰ nic nie wiedziałem dotąd; tym więcej cieszę się, że Książd je ma i może mi pożyczać, o co bardzo proszę. Że Ligoń⁴¹ też teatryki pisywał, słyszałem kiedyś, ale zdaje się mówiono mi, że zostały w rękopisie tak jak niejedna inna rzecz. Miarkowe sztuki wszystkie mam, Kołodziejowe⁴² wszystkie znam przynajmniej z tytułu; jednakowoż nie wyczyłem wszystkich, aby zanadto nie obarczać mego „referatu”⁴³. Co napisałem, napisałem po prędku za jeden dzień; nie chciałem bynajmniej wyczerpać dotkniętych materyi, zostawiając to późniejszym gruntowniejszym pracom; chciałem tylko wskazać, że coś jest, i zachęcić do dalszych zabiegów. Dlatego też nie

³⁶ Ks. Jan Kapica (1866–1930), ord. 1892 r. we Wrocławiu, od 1898 r. proboszcz w Tychach, wybitny kaznodzieja i wkrzesiciel ruchu trzeźwościowego na Górnym Śląsku. W latach 1908–1912 członek parlamentu niemieckiego z ramienia Koła Polskiego. Od 21 X 1921 r. ksiączę-biskupi delegat dla Górnego Śląska. M. Urbanowicz, *Kapica Jan*, PSB, t. XI, s. 627–628.

³⁷ Prawdopodobnie chodziło ks. Szramkowi o inicjatywę ks. Kapicy z 1906 r., polegającą na stworzeniu ponadpartyjnej centrali duchowieństwa górnośląskiego dla uzgadniania stanowiska księży w ważnych sprawach bieżących. E. Szramek, *Ks. J. Kapica. Życiorys a zarazem fragment z historii Górnego Śląska*, RTPNS 1931, t. 3, s. 39–41.

³⁸ Wbrew oczekiwaniom ks. Szramka druga część jednodniówki nie ukazała się drukiem.

³⁹ Ks. Franciszek Kirchniawy (1843–1911), ord. 1870 r. we Wrocławiu, od 1887 r. proboszcz w Wielkim Staniszczu.

⁴⁰ Ks. Karol Myśliwiec (1866–1897), ord. 1894 r. we Wrocławiu, jako wikary pracował w Kamieniu Śląskim, jako kapelan w klasztorze Sióstr de Notre Dame w Opolu. Współzałożyciel Towarzystwa Naukowego Akademików Górnoślązaków (1892 r.) oraz Związku Akademików Górnośląskich we Wrocławiu (1892 r.). J. Kudera, *Obrazy Ślązaków*, s. 120–124.

⁴¹ Juliusz Ligoń (1823–1889), kowal hutniczy, pisarz ludowy, działacz społeczno-narodowy, jeden z twórców teatru ludowego na Górnym Śląsku. Przejął po K. Miarce troskę o amatorski teatr w Królewskiej Hucie, przerabiał sztuki, pisywał role dla aktorów, pomagał w reżyserowaniu przedstawień, napisał kilka sztuk dramatycznych. A. Jarosz, *Ligoń Juliusz*, PSB, t. XVII, s. 327–328.

⁴² Piotr Kołodziej (1853–1931), pisarz ludowy, autor utworów scenicznych, polski działacz społeczno-kulturalny i oświatowy na Górnym Śląsku, z zawodu hutnik. Od 1919 r. działał w Towarzystwie Oświaty na Śląsku im. św. Jacka. Z. Hierowski, *Kołodziej Piotr*, PSB, t. XIII, s. 350–351.

⁴³ Zob. przyp. nr 28.

wspomniałem o wszystkich dziełach Damrotha⁴⁴; ale na życzenie Księdza wystąpiłem natychmiast uzupełnienie do Opola. Wątpić jednak należy, czy jeszcze będzie mogło być uwzględnione. Co do nazwy Śląsko nie napisałem nic; bo ją uważam za dobrą, chociaż archaistyczną. Zupełnie odpowiada czeskiemu „Slesko”, które już w 12 wieku jest poświadczane. Przecież i ks. Bonczek⁴⁵ pisze: Śląsko, gniazdo Piastowskie!⁴⁶

W sprawie życiorysu Bonczkowego napisałem już do ks. Plewni⁴⁷ w Miechowicach, aby raczył zająć do siostry Ks. Bonczka, która tam jeszcze żyje, i zebrał co się da. Jeżeliby on ni chciał, tobym tam sam zjechał. W tym roku Katolik⁴⁸ obchodzi swój 50 letni jubileusz i jakoś nic nie urządza. Możeby wydrukował z tej przyczyny jakieś dziełko Bonczkowe. Proszę się zapytać.

Wpływanie na Ligionia katowskiego⁴⁹, aby wydał papióry pośmiertne po swym ojcu albo sam napisał jego życiorys, najlepiej Księdzu przystoi, który go już zna i niejedno już wie. Ale z samej ciekawości w trzecie święto wielkanocne zajadę do Katowic, jeżeli nie będzie jakiej przeszkody; możeby się i Ksiądz wybrał w ten sam dzień.

Kiedy duchowieństwo gśl. zrobiło podanie do biskupa w sprawie polskiej nauki religii i kto stał na czele tych akcji? Miało to być dwa razy w czasie 1889–1903⁵⁰. Ks. Skowrońskiemu⁵¹ dwa razy już pisałem, żeby raczył mi dać znany mu materiał do walki językowej, ale ani mi nie odpisał, tak że od niego żadnej pomocy nie mogę się spodziewać; a mógłby niejedno podać. Szkoda wielka, że człowiek takich zdolności jak on usuwa się od wspólnej pracy. — Artykuł Fejowy posyłam niniejszem napowrót; zato proszę o list Kirchniawego i broszurki Myśliwca. Po Wielkanocy będę miał więcej czasu do zajęć naukowych. Możeby też ks. Robota teraz był łaskaw pożyczyc mi Jungnitza „Weihbischöfe”⁵². Niedawno dostałem tu od dzieci Żywoć ks. Ficka napisany przez Pressfreunda⁵³; jestem dość rozczarowany; bo o pracy literackiej ani nie wspomina. Ale to ten sam Pressfreund, co napisał Miarce: Górnoślązak ma polski język ale pruskie serce. Widocznie nie widział chętnie polskiej oświaty; bo przeszkadzała germanizacyi, w której on upatrywał zbawienie Górnego Śląska.

[List nr 6]

Zaborze, dnia 23. kwietnia 1917.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, mps, j. polski, pap. listowy, wym. 17x11,3 cm; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżu!, (podpis), Łączę serdeczne pozdrowienia i ukłony też dla ks. Roboty. Ks. Schramek]

Nareszcie odsyłam życiorys i broszurki ks. Myśliwca. Życiorys znalazłem też w „Świat-

⁴⁴ Ks. Konstanty Damrot (1841–1895), ps. Czesław Lubiński. Ord. 1876 r. we Wrocławiu. Poeta, autor m.in. zbiorów wierszy *Z niwy śląskiej* (Bytom 1893) oraz *Wianek z Górnego Śląska* (Toruń 1867). E. Szramek, *Damrot Konstanty*, PSB, t. IV, s. 399–400.

⁴⁵ Ks. Norbert Bonczyk (1837–1893), ord. 1862 r. we Wrocławiu. Poeta, autor m.in. dwóch poematów: *Stary kościół miechowski* (Bytom 1879) oraz *Góra Chełmska* (Bytom 1886). W. Ogródnicki, *Bonczyk Norbert*, PSB, t. II, s. 294–295.

⁴⁶ N. Bonczyk, *Góra Chełmska*, Opole 1985, II 10, s. 21.

⁴⁷ Ks. Antoni Plewnia, ur. 1876 r., ord. 1906 r. we Wrocławiu, w latach 1914–1918 wikary w Miechowicach.

⁴⁸ „Katolik”, pismo ukazujące się od 1869 do 1885 r. w Królewskiej Hucie, wydawane i redagowane przez K. Miarce. Od 1885 do 1931 r. wychodziło w Bytomiu pod redakcją (od 1889 r.) A. Napieralskiego. J. Reiter, M. Przywecka-Samecka, *Bibliografia polskich czasopism na Śląsku (do 1939 r.)*, Wrocław 1960, s. 65–66.

⁴⁹ Adolf Ligoń (1855–1931), syn Juliusza, działacz społeczny, redaktor, wydawca i pisarz ludowy. A. Jarosz, *Ligoń Adolf*, PSB, t. XVII, s. 325–326.

⁵⁰ Duchowieństwo górnośląskie zwracało się do kard. J. Koppa w sprawie j. polskiego w nauce religii co najmniej kilkakrotnie: w 1890, 1899, 1902 i 1906 r. E. Szramek, *Ks. A. Skowroński*, s. 46–60, 77–93.

⁵¹ Zob. przyp. nr 10.

⁵² J. Jungnitz, *Die Breslauer Weihbischöfe*, Breslau 1914.

⁵³ K. Pressfreund, *Życiorys ś.p. Księdza Jana Fiecka*, Piekary 1873.

ło” 1897⁵⁴ a broszurki dostałem jeszcze od p. Koraszewskiego⁵⁵. Oprócz tego mam u siebie rękopis Myśliwca: O polskim języku Ślązaków⁵⁶ i krytykę tegóż nie bardzo pomyślną; krytyk J. L. nie odgadnięty. Rzecz znajdowała się między papierami ks. Przywary⁵⁷. Wracam też wspomnienia pośmiertne po ks. Kirchniawym i artykuł Zieglera⁵⁸. Za usługę dziękuję serdecznie. Miarki „Głos wołającego na puszczy”⁵⁹ i sprawozdanie z roku 1851 zatrzymam jeszcze jakiś czas; zamierzam bowiem pożyczyc sobie z Wrocławia całe obrady izby II z lat 1849–1851, aby też ks. Szafranek⁶⁰ lepiej poznać. Czy istnieje jaka broszura o walce kulturalnej na Górnym Śląsku?

Mój artykuł w opolskiej jednodniówce ze względów politycznych po drugi raz jeszcze okrojono i przy tej sposobności umieściłem też kilka słów o ks. Myśliwcu.

Mam zaszczyt donieść, a proszę też Ks. Robotę o tem uwiadomić, że Ks. Kapica w najbliższych tygodniach zacznie swoją nową akcyę górnośląską. Chodzi o skupienie wszystkich ludzi dobrej woli, do wspólnej pracy nie politycznej ale kulturalnej na Górnym Śląsku na wzór Volksverein für das Kath. Deutschland naturalnie na tle narodowo-polskim. Ks. Kapica urządzi gdzieś zebranie, na którym swój plan przedłoży. Ks. biskup już poinformowany i zgodził się na to⁶¹.

[List nr 7]

Zaborze, dnia 4. maja 1917.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, mps, j. polski, pap. listowy for. A4; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżu!, (podpis), Serdecznie pozdrawiam Ks. Schramek, (na marginesie), Jeżeli w „Światle” 1898 albo w innym roczniku jest rozprawa: Życie i obyczaje ludowe w Opolskiem niejakiego Adama Zychowca, to mamy pracę ks. Przywary, którego list w tej sprawie do redaktora (koncept) znalazłem, niestety bez roku].

Dziękuję najprzód za podanie mi literatury o walce kulturalnej na Górnym Śląsku; jest bardzo szcuppła, jak widzę, może mi się uda zainteresować ks. dra Jelitę w Gliwicach⁶² tym przedmiotem. Jest on historykiem z fachu i niedawno skarżył mi się, że nie ma pracy szczegółowej. Niech zbiera z gazet ówczesnych i z ustnego podania szczegóły. Pieśni o św. Annie mam obie; stoją też w „Pobożnym Pielgrzymie” (Gielnik, 1897)⁶³. Autor nie jest podany. — U Ligonia w Katowicach nie byłem; za to on był u mnie i znów ma kiedyś

⁵⁴ B. Koraszewski, *K. Myśliwiec*, w: „Światło” 1897, s. 551.

⁵⁵ Bronisław Koraszewski (1864–1924), działacz polityczny, wydawca, założyciel (1899 r.) i redaktor naczelny „Gazety Opolskiej”. A. Targ, *Koraszewski Bronisław*, PSB, t. XIV, s. 33–35.

⁵⁶ K. Myśliwiec, *O bogactwie i piękności języka polskiego Ślązaków*, „Gazeta Opolska” 1894, z 1 VI.

⁵⁷ Ks. Michał Przywara (1867–1906), ord. 1894 r. we Wrocławiu. Zgromadził cenne zbiory dialektologiczne oraz folklorystyczne, które w większości pozostały w rękopisach. Drukiem ukazała się jedynie praca pt. *Przywiarki czyli przesydy ludu polskiego na Górnym Śląsku* (Opole 1961). J. Pościech, *Przywara Michał*, PSB, t. XXIX, s. 249–250.

⁵⁸ Ks. Franciszek Ziegler (1867–1933), ord. 1891 r. we Wrocławiu, od 1895 r. proboszcz w Sierotach. E. Szramek, *Ks. Franciszek Ziegler*, RTPNS, 1934, t. 4, s. 250–254.

⁵⁹ K. Miarka, *Głos wołającego na puszczy górnośląskiej czyli o stosunkach ludu polskiego na pruskim Śląsku*, „Gwiazdka Cieszyńska” 1863, nr 43–45.

⁶⁰ Ks. Józef Szafranek (1807–1874), ord. 1831 r. we Wrocławiu, od 1840 r. proboszcz w Bytomiu. Zakładał kółka trzeźwościone i czytelnicze. W 1848 r. wybrany z ramienia lewicy demokratycznej do pruskiego Zgromadzenia Narodowego. J. Kudera, *Obrazy Ślązaków*, s. 30–36.

⁶¹ Z inicjatywy ks. J. Kapicy 29 V 1917 r. odbyła się w Katowicach poufna konferencja działaczy centrowych oraz księży z Górnego Śląska. Jej przedmiotem była sprawa wprowadzenia j. polskiego do szkół śląskich. Omawiano też potrzebę utworzenia polskiego towarzystwa o charakterze oświatowym na wzór „Volksverein für das Katholische Deutschland” E. Szramek, *Ks. J. Kapica*, s. 55–56.

⁶² Ks. dr hab. Józef Jelito (1887–1967), ord. 1914 r. we Wrocławiu, w latach 1914–1918 był wikarym, a także kapelanem wojskowym w Gliwicach. Orientalista, hetytolog.

⁶³ Franciszek Gielnik, drukarz z Góry Świętej Anny z przełomu XIX i XX w. Wydawca pism i druków o tematyce religijnej, m.in. „Posłańca św. Franciszka”, „Pobożnego Pielgrzyma” J. Kudera, *Dziennikarstwo polskie na Śląsku*, Bytom 1914.

przyjść. Ma dużo gazet starych z artykułami swego ojca, ale nieuporządkowanych. W obecnym swoim pomieszkaniu niczego nie robi, bo mu się tam ciągle i wszędzie żona nieboszczka przypomina. Skoro będzie miał inne mieszkanie, do niego zajadę i przejrzę co ma. Nie spuszczę tej sprawy z oka, bo postacie jak Ligoń, Kupiec⁶⁴, Damroth i Bonczek są mojem zdaniem najlepszą apologią Górnego Śląska; trzeba tylko je postawić na świeczniku, aby rzeczywiście mogły światło szerzyć w ciemnocie wielkiej części naszego ludu i równocześnie rozpraszać przesady niemieckie. Z tego powodu też uczynię, co będę mógł, aby na 25letnią rocznicę śmierci ks. Bonczka zebrać wszelki dostępny materiał do jego życiorysu. W „kalendarzu katolickim” życie jego opisał Adolf Ligoń, który jakoś spowinowacony z nim. Ks. Plewnia z Miechowic właśnie mi donosi, że po długich zabiegach wynalazł siostrę ks. Bonczka Antoninę Stanik, Bytom, Tarnowitzer Chaussee 7. Chętnie podejmie się dalszych poszukiwań i o wyniku tychże mi doniesie.

W poniedziałek sam będę w Bytomiu i może odwiedzę ową panią. O Piotrze Kołodziejku wiem tyle, że żyje w Siemianowicach, gdzie posiada kamienicę. Ks. Kapica miał go swego czasu w związku alojzyjańskim. Podobno się zniemczył w dzieciach swoich.

Co mógł Lompa 1849 pisać o piśmiennictwie polskim na G. Śl.⁶⁵

Czy Ksiądz miał w ręce ów rocznik „Dziennika Górnos Śląskiego”? A co pisał Koraszewski w „Wędrowcu” 1900 o poezyi i języku górnośl.⁶⁶? On już nie posiada tych rozpraw swoich, bo nie przypuszczał, aby kiedyś mogły mieć jakąś wartość. Czy może Ksiądz je ma? Zdaje mi się, że Koraszewski sam zasługuje na naszą uwagę.

Dostałem tu od ludzi pół rocznika „Górnos Ślązaka”⁶⁶ 1904 i widzę tam dłuższy wierszowany utwór: „Sejmik w Jassach”, napisał Topór z pszczyńskich lasów⁶⁷. Przypuszczam, że to Jan Kupiec; czy może Ksiądz wie coś pewnego? Manuskrypty po Kupcu ma p. Prus⁶⁸ w Bytomiu. Od niego też należy się wywieść czy rękopisy Ligonia rzeczywiście zaginęły w „Katoliku”

[List nr 8]

Mikołów, dnia 23. czerwca 1917.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, rps, j. polski, częściowo niemiecki i łaciński, pap. listowy, wym. 16,8x13 cm; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżo!, (podpis), ks. Schramek, (na marginesie), Niech się ks. Robota dowiadauje o próbie ks. Heidaka w Lonach⁶⁹ aby zaprowadzić niem. kazanie. Miał potem do księży powiedzieć: Ich habe mich dazu verpflichtet. Jeśli to prawda, to jest simonia in optima forma! (zamiast podpisu tylko parafa) ks. S.]

Przesyłam opis tyfusu głodowego z „Erinnerungen” Berlin 1898 i gdowskiego lekarza Maxa Ringa, pochodzącego z Baborowa.

Równocześnie proszę o przysłanie mi odbitki o Ks. Lubeckim⁷⁰.

Schles. Kirchenblatt⁷ 1848 zawiera w sobie kilka sprawozdań z Górnego Śląska, które „Oberschles. Kurier” niedawno ogłaszał znowu.

O Ks. Bonczku znów cicho.

Skoro będę miał czas sam pojadę do Bytomia i Miechowic.

⁶⁴ Jan Kupiec (1841–1909), chłop, poeta, badacz folkloru, działacz oświatowy i polityczny. W. Ogrodziński, dz. cyt., s. 355–356.

⁶⁵ J. Lompa, *Krótki rys piśmiennictwa polskiego na Śląsku*, „Dziennik Górnos Śląski” 1849, nr 81–85, s. 88, 95, 98.

⁶⁶ „Górnos Ślązak”, codzienne pismo ilustrowane, ukazujące się w latach 1902–1933. J. Reiter, M. Przywecka-Samecka, dz. cyt., s. 52.

⁶⁷ J. Kupiec, *Sejmik w Jassach*, „Górnos Ślązak” 1904, nr 118–158.

⁶⁸ Konstanty Prus (1872–1961), dziennikarz, publicysta, działacz plebiscytowy, bibliotekarz i członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku. F. Szymiczek, *Prus Konstanty*, PSB, t. XXVIII, s. 579–580.

⁶⁹ Ks. Heidak w Lonach — nie udało się ustalić.

⁷⁰ J. Kudera, *Ksiądz Rudolf Lubecki. Jego życie i praca dla ludu górnośląskiego*, Opole 1917.

[List nr 9]

Mikołów, dnia 16. sierpnia 1917.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, mps, j. polski, pocztówka; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżo!, (podpis), Serdecznie pozdrawiam Ks. Schramek]

Proszę bardzo ukończyć prędko artykuł; Gazety w obronie polskiego języka na Górnym Śląsku⁷¹. I o drugi, bardzo łatwy zresztą, prosiłbym: Petycyje ludu górnośląskiego o naukę polską.

Te rozprawy najlepiej będzie, włączyć w seryę, którą przygotowuję. Z Napieralskim⁷² pomówię w poniedziałek.

[List nr 10]

Mikołów, dnia 28. sierpnia 1917.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517; mps, j. polski, pocztówka; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Carissime!, (podpis), Serdecznie pozdrawiam Ks. Schramek.]

Wypracowanie o gazetach odebrałem i p. Napieralskiemu przeczytałem. Chętnie wydrukuje razem z innymi artykułami „W obronie polskiego języka na Górnym Śląsku”⁷³, które już może w tym tygodniu zacząć wychodzić. Dzieła ks. Bączka Katolik na pewno chce drukować, ale nie w roku jubileuszowym dla braku i drożyzny papieru. Ponieważ już ma fotografie ze życia ks. Bączka przygotowane, nie popierał bym wydania w Opolu. — Podobno w Kurjerze Poznańskim wielkie głupstwa piszą o naszym Górnym Śląsku. Możeby Ksiądz był łaskaw, przysłać mi owe artykuły do przeczytania. — Ks. Skowroński przyrzekł napewno życiorys ks. Engla⁷⁴ napisać.

[List nr 11]

Mikołów, dnia 3. listopada 1917.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, rps, j. polski, pap. listowy for. A5; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżo!, (podpis), Polecając nasze Tow. Waszym względem /i względem brata/ serdecznie pozdrawiam Ks. Schramek, (na marginesie), Ukłony dla ks. prob. Roboty! Z którego roku jest cyrkularz biskupi cytowany w „Dziennikarstwie” na str. 20 n.?⁷⁵]

Serya artykułów „W obronie języka polskiego” rozpoczęta w gazetach nagle się urwała, ponieważ rozprawy dla gazet zdaniem p. Napieralskiego są za długie. Jednakowoż mam piśmienne przyrzeczenie, że „Katolik” cały materiał (16 rozdziałów) wydrukuje i 1000 egz. darmo mi odstawi; za to może w gazetach swoich dowolne wyjątki z tych artykułów ogłaszać. Otóż pierwszy taki wycinek był o ks. Bogedainie. — ks. Koźlika. — Jestem szczęśliwy, że mogę donieść o wielkiej wagi nowości. Założyło się co dopiero „Tow. oświaty na Śląsku im. św. Jacka”⁷⁶ ze siedzibą w Opolu. Członków ma już coś z 30 a w kasie około 1800 marek, a oprócz tego przyobiecano mu znaczną sumę. Prezesem jest ks. Skowroński. Ustawy jeszcze nie drukowane. Jego nakładem wyjdzie broszurka „W obronie polskości G. Śl.”⁷⁷, może w dwóch częściach. Lecz przedtem jeszcze mała

⁷¹ J. Kudera, *Gazety śląskie w obronie języka polskiego*, „Głosy znad Odry” 1921, s. 84–91, Artykuł pisany w 1917 r. dla „Katolika”, w którym jednak się nie ukazał.

⁷² Adam Napieralski (1861–1928), polityk, wydawca, pisarz, działacz narodowy i społeczny, od 1889 r. redaktor naczelny „Katolika”, M. Czaplinski, *Napieralski Adam*, PSB, t. XXII, s. 518–520.

⁷³ Zob. przyp. nr 71.

⁷⁴ Ks. Robert Engel (1838–1900), ord. 1861 r. we Wrocławiu, działacz narodowy w szeregach katolickiego Centrum, występował na łamach prasy w obronie j. polskiego. H. Waniśzek-Wereszycka, *Engel Robert*, PSB, t. VI, s. 269–270.

⁷⁵ Poufny okólnik w sprawie niemieckich kazań i nabożeństw z 6 VIII 1890 r. wydany przez kard. J. Koppa. A. Rogalski, dz. cyt., s. 241–242.

⁷⁶ Zob. przypis nr 11.

⁷⁷ *W obronie polskości Górnego Śląska. Referaty i szkice Ludomira i innych autorów górnośląskich*, Opole 1918.

zbiorowa rzecz się wyda na wzór „Jednodniówki”, która się świetnie udała, gdyż na bezdomnych przyniosła już przeszło 2000 marek. Zyciorysu ks. Bączka jeszcze nie rozpocząłem. Prosiłem jednak ks. Gregora⁷⁸, żeby u rówieśnika swego ks. Buchwalda⁷⁹ wy dostał personalne akta ks. Bączka, aby mieć pewną podstawę. Czy mi to uczyni, nie wiem. Dalej mnie trapi brak albo raczej nieposiadanie recenzji dzieł nieboszczyka. Poza tem nagromadziłem nieco materiału.

U Ligionia w Katowicach byłem 3 godziny i przejrzałem, co ma. A ma bardzo dużo, tak że on sam nigdy nie będzie mógł się przekopać przez ten materiał. Na to nie ma ani czasu, ani sił (nie domaga na wrzody żołądkowe), ani wreszcie kwalifikacji. Jest gotów mi wszystko oddać do spisania zyciorysu ojca jego. Artykułów o G. Śl. z Kurjera Pozn. miałem 6 czy 7 w ręce. Szkoda czasu na czytanie.

[List nr 12]

Mikołów, dnia 15. grudnia 1917.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 517, rps, j. polski, pap. listowy, wym. 22,5x14 cm; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżu!, (podpis), Zycząc księdzu i Ks. Robocie Wesołych Święt i Dosiego roku serdecznie pozdrawiam ks. Schramek, (na marginesie), Ks. Konieczko⁸⁰ radzionkowski opisał ponoć w „Obersch. Volkstimm.” swoje doświadczenia z walki kulturalnej. Kusy?]

Za przysłałą mi odbitkę o ks. Gałęczy⁸¹ dziękuję uprzejmie. Spodziewałem się też rozprawki o ks. Bączku, jaka miała być w Gaz. Opolskiej⁸². W Bytomiu na probostwie byłem sam. Jednakowoż nie znalazłem zbyt wiele. Jeżeli ksiądz ma jakie materiały, proszę mi przysłać, n.p. kazania i.t.d. Szukam też „Książeczkę św. Jadwigi”⁸³, „Nab. do S.P.J.”⁸⁴ i „Nab. do N.M.P. nieust. pomocy”⁸⁵. Kiedy wyszło 1. wydanie „Starego Kościoła Miech.”⁸⁶ Wiersze ks. Bączka „Z własnej zagrody”⁸⁷ wciąż mi jeszcze tajemnica. To tak jakby nie jego wspomnienia. Tam ciągle mowa o wojsku, mundurach, pruskiej młodzieży i.t.d. a ks. B. przecież nie służył przy wojsku, albo czy tak?

Tow. oświaty pięknie się rozwija. Członków już przeszło 60 a w kasie 2700 marek. „Katolik” daruje nam 1000 egz. „W obronie polskości G. Śl.”. I część wyjdzie na Gwiazdkę. W styczniu się ukaże 1. numer „Głosów z nad Odry”⁸⁸. Mam teraz i „Dziennik Górnośląski”⁸⁹ (1848/49) i „Tygodnik Katolicki”⁹⁰. W Bytomiu założono 1848 czytelną,

⁷⁸ Ks. Józef Gregor (1857–1927), ord. 1881 r. w Pradze, od 1898 r. proboszcz w Tworkowie, historyk i kartograf, autor i wydawca pierwszej polskiej mapy Górnego Śląska (Mikołów 1904). F. Szymiczek, *Gregor Józef*, PSB, t. VIII, s. 566–567.

⁷⁹ Ks. Emanuel Buchwald (1856–1921), ord. 1882 r. we Wrocławiu, od 1900 r. proboszcz w kościele p.w. NMP w Bytomiu.

⁸⁰ Ks. dr Józef Konieczko, ur. 1843 r., ord. 1870 r. we Wrocławiu, od 1886 r. proboszcz w Radzionkowie.

⁸¹ J. Kudera, *Ks. Jan Gałęczyka pierwszy szerczytel oświaty polskiej na G. Śląsku*, „Gazeta Opolska” 1917 z 20 XI.

⁸² J. Kudera, *Ks. Norbert Bonczyk jako poeta*, Opole 1917 (nakładem „Gazety Opolskiej”).

⁸³ N. Bonczyk, *Książeczka św. Jadwigi*, Wrocław 1881.

⁸⁴ Tenże, *Nabożeństwo do Najśw. Serca Jezusowego*, Wrocław 1882.

⁸⁵ Tenże, *Nabożeństwo do N.P. Marii nieustającej pomocy*, Wrocław 1881.

⁸⁶ Tenże, *Stary kościół miechowski, obrazek obyczajów wiejskich w narzeczu górnośląskim*, Bytom 1879.

⁸⁷ Tenże, *Z własnej zagrody*, Bytom 1883 (jako dodatek do drugiego wydania *Starego kościoła miechowskiego*).

⁸⁸ „Głosy znad Odry”, organ prasowy Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka. Pierwszy numer ukazał się w styczniu 1918 r. J. Reiter, *Towarzystwo Oświaty na Śląsku im. św. Jacka*, Opole 1968, s. 34–40.

⁸⁹ „Dziennik Górnośląski” ukazywał się w Bytomiu i Piekarach w latach 1848–1849. J. Reiter, M. Przywecka-Samecka, dz. cyt., s. 18.

⁹⁰ „Tygodnik Katolicki”, pismo Towarzystwa Mariańskiego, wychodzące w Piekarach w latach 1848–1850 pod red. ks. J. A. Ficka. J. Reiter, M. Przywecka-Samecka, dz. cyt., s. 148.

która posiadała m.in. „Przyjaciela Ludu”⁹¹, „Tygodnik Szemla”⁹² itd. Bibliotekarzem był Smolka⁹³ który mieszkał w klasztorze. Trzeba szukać śladów tej biblioteki. Niech się i Książd raczy tem zająć.

[List nr 13]

6. lutego 1918.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, mps, j. polski, pap. listowy, wym. 22,5x14 cm; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżu!, (zamiast podpisu tylko parafa), Pozdrawiam serdecznie Ks. S.]

Na posiedzeniu zarządu⁹⁴ które się odbyło po walnem zebraniu, uchwalono: 1. wydrukować 10.000 broszurek z wykładem ks. Skowrońskiego⁹⁵ (już w drukarni) 2. wydać na nowo „Stary Kościół Miechowski”, który „Nowiny” już zaczęły drukować, i poprzedzić dziełko życiorysem autora, który napisałem⁹⁶. Nakład ma wynosić 5000.

Wobec tego naszych prac nie będzie można złączyć w jedną broszurę, i gwiadzkowanie stronic zbytczne. Na dzień 18 lutego wszystkie gazety przyniosą artykuł z krótkim życiorysem i oceną.

Odbitek: „Ks. Bonczyk, jako poeta”⁹⁷ z góry zamawiam 50.

[List nr 14]

14. marca 1918.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, mps, j. polski, częściowo niemiecki, pap. listowy, wym. 22,5x14 cm; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Carissime!, (podpis), Pozdrawiam serdecznie ks. Schramek]

Miałem w ostatnim czasie ogromną robotę z różnych stron; dlatego przepraszam za zwłokę.

Rozprawy Hytrka nie posiadam w całości. Najważniejsze ustępy cytowałem dosłownie. Miałem zeszyty z biblioteki zakładu kórnickiego.

Przesyłam na miesiąc rocznik 1904 Górnosłazaka, z Sejmikiem w Jassach Kupca. Powiastek nie przesyłam, bo nie posiadam ich w odbitce, tylko w rocznikach „Oświaty”, a toby była ogromna paczka. Nehring⁹⁸ zareferował o nich w Mitt. der Schles. Ges. für Volks. 1901, 61–69.

Niniejszym wracam nareszcie dzieła Miarki i Książeczkę Wzajemnej Pomocy. Wracając Górnosłazaka proszę też wrócić „Dziennik GŚI.” i „Tygodnik” Tow. oświaty wysłało do ministra oświaty rozprawkę o sog Wasserpolnisch⁹⁹. Ciekawym, co odpowie.

⁹¹ „Przyjaciela Ludu” lub „Tygodnik Górnosłazki”, pismo wychodzące w Pszczynie w latach 1848–1852, wydawane i redagowane przez Krystiana Schemla. J. Reiter, M. Przywecka-Samecka, dz. cyt., s. 117–118.

⁹² Zob. przyp. nr 91.

⁹³ Emanuel Smolka (1820–1854), od 1846 r. nauczyciel w Bytomiu, działał aktywnie m.in. w bibliotece i Czytelnicy Polskiej w Bytomiu. J. Kudera, *Obrazy Ślązaków*, s. 61–65.

⁹⁴ Posiedzenie zarządu Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka odbyło się 4 II 1918 r. J. Reiter, *Towarzystwo Oświaty*, s. 17–18.

⁹⁵ A. Skowroński, *Oświaty kaganiec dla Śląska Polskiego*, Opole 1918.

⁹⁶ E. Szramek, *Norbert Bończyk, życiorys w 25-letnią rocznicę zgonu jego*, Opole 1918.

⁹⁷ Zob. przyp. nr 81.

⁹⁸ Władysław Nehring (1830–1909), filolog i historyk literatury polskiej, w latach 1868–1907 profesor w katedrze Języków i Literatur Słowiańskich Uniwersytetu Wrocławskiego. J. Pośpiech, *Folklorystyka śląska w pracach Władysława Nehrunga*, w: „Studia Śląskie. Seria nowa” 1974, t. 26, s. 261–272.

⁹⁹ Entgegnung des „Towarzystwo Oświaty na Śląsku im. św. Jacka” auf die Ausführungen des Herrn Kultusministers dr. Schmidt, betreffend das sogenannte wasserpolnisch in Oberschlesien, Opole 1918.

[List nr 15]

Mikołów, dnia 10. sierpnia 1918.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, mps, j. polski, częściowo łaciński i niemiecki, pap. listowy, wym. 22x14 cm; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżu!, (podpis), Pozdrawiam serdecznie obu Ks. Schramek]

Ani ks. Kuboth¹⁰⁰ nie cofnął prezenty, ani ja się nie wyrzekłem ius ad rem. Nikt mi też Wyrów nie ofiarował. Z Wrocławia i ja nie mam dotąd żadnej odpowiedzi. Ale powstała pogłoska, że biskup Miechowice chce dać ks. Dr. Demskiemu (Züllichau)¹⁰¹. Skoro się tego dowiedziałem, zapytałem G. V. A.¹⁰² czy moja prezenta, przesłana w zwykłym liście, nadeszła, i prosiłem o doniesienie mi o trudnościach, jakie by kandydaturze mojej w drodze stały, gdyż jestem gotów, „alle gesetzl. Mittel anzuwenden, um mein ius ad rem, das ich als Inhaber der rechtlich unaufhebtbaren Präsente habe, durch zusetzen” Dwa dni później (30.VII.) pisałem biskupowi¹⁰³ wprost. Nawiązałem do pogłosek o Demskim i wykazałem obszernie, że ks. Kuboth jest z dwóch tytułów patronem, tak że ja mam ius ad rem. Wyłożyłem to wszystko „um auf keinen Fall mit meinem Bischof zu dem ich ein Kindl. Vortrauen habe, in Rechts Konflikt zu geraten” i prosiłem na koniec jeszcze raz o udzielenie mi Miechowic. Odpowiedzi dotąd niema. Jestem ciekawy, co będzie. Właśnie czytam w „Nowinach” początek życiorysu Ligonja, który ksiądz napisał¹⁰⁴. Na wstępie jest trochę nieprawdy, gdyż od miesiąca mniej więcej mam u siebie cały pak starych gazet z artykułami Ligonja, jaki otrzymałem od p. Adolfa Ligonja. Bo na 30 rocznicę śmierci Juliusza i ja chcę napisać życiorys kowala — poety — polityka¹⁰⁵. Cieszę się, iż Ksiądz mi drogę gotuje. — Za 50 broszurek o ks. Bonczku przesyłam tu 10 marek. W tych dniach wyszedł jego życiorys, który jako druk dołączam¹⁰⁶. Czemu Ksiądz do „Głosów” niczego nie przysyła?

[List nr 16]

5. grudnia 1918.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, rkps, j. łaciński, pocztówka; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Reverende Domine!, (zamiast podpisu tylko parafa), Salutem uberrimam S.]

Quid accidit, quod Kielcensis¹⁰⁷ certitudinem videtur habere institutionem canonicam brevissimo tempore accepturis Kud. et me? Ne recuses, quaeso, responsum!

[List nr 17]

9. grudnia 1918.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, rkps, j. polski, częściowo łaciński, na odwrocie zadrukowanej karty, wym. 20x14,5 cm; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), + Carissime!, (podpis), Pozdrawiam serdecznie ks. Schramek]

¹⁰⁰ Ks. Jan Kuboth, ur. 1856 r., ord. 1883 r. we Wrocławiu, od 1892 r. proboszcz w Miechowicach.

¹⁰¹ Ks. dr August Demski, ur. 1877 r., ord. 1902 r. we Wrocławiu, od 1909 r. proboszcz w Züllichau, zaś od 1919 r. w Miechowicach.

¹⁰² General-Vicariat Amt.

¹⁰³ Kard. Adolf Bertram.

¹⁰⁴ J. Kudera, *J. Ligoń, jego życie i zasługi względem G. Śląska*, Opole 1918.

¹⁰⁵ E. Szramaek, *Znaczenie Juliusza Ligonja. Kartka pamiątkowa z powodu 30 rocznicy śmierci*, w: „Głosy znad Odry” 1919, s. 145–168.

¹⁰⁶ Zob. przyp. nr 96.

¹⁰⁷ Ks. Józef Wajda (1849–1923), ps. Kielcensis, ord. 1876 r. w Pradze, od 1885 r. proboszcz w Kielczy. Działacz społeczno-oświatowy, poseł (1908–1912) do parlamentu niemieckiego. Brał czynny udział w akcji plebiscytowej na Górnym Śląsku. W 1922 r. uszedł do Polski i przebywał aż do śmierci w Hajdukach Wielkich (Chorzów Batory).

Dziękuję za przestanie mi listu, który niniejszem zwracam w liście poleconym. Zarazem gratulor parochiam!¹⁰⁸

Ale raczże mi ksiądz donieść, jako ks. Wajda na wezwanie Congr. Concilii reagował, czy posłał deductio iuris, albo czy ks. Dobrodziej wzniósł skargę do Roty?

Ks. Kuboth posłał deductio iuris pod koniec listopada.

[List nr 18]

15. maja 1919.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, rkps, j. polski, pap. listowy for. A5; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżę!, (podpis), Pozdrawiam serdecznie obuch Ks. Dr Szramek]

Dziękuję za list i wskazówki. Nie omieszkać korzystać z nich ale żebym to mógł uczynić, proszę mi przysłać na jakiś czas następujące rzeczy:

1. Poufny okólnik o nabożeństwach niemieckich z roku?¹⁰⁹
2. „Autentyczny list”¹¹⁰ z którego wynika, że kardynał Kopp w sprawie petycji dużo popsuł.
3. Ks. Lipski¹¹¹ sam opowiadał mi o Rassku¹¹². Skąd ma Ksiądz wiadomość o liście do ks. Hrabaka¹¹³? musi być chyba Haak'e w Sudole? Ciekawa to rzecz!

Wynikałoby stąd, że kardynał¹¹⁴ sobie nie zdał sprawy z ważności całej kwestji, co chętnie wierzę.

Klisyz starego kościoła Piekarskiego nie mogę dostać. Nadaremno pisaliśmy do Bytomia.

Wczoraj było wspaniale wprowadzenie ks. Kocurka¹¹⁵ do Wyrów.

[List nr 19]

16. czerwca 1919.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, rkps, j. łaciński, karta pocztowa; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Carissime!, (zamiast podpisu tylko parafa), Salutem quam plurimam Dr. S.]

Iam aliquoties a redactoribus „Katolici” petii manuscripta eis commissa; Sed reperire non possunt. Timeo, ne perierint. Eo magis gaudeo, quod habetis adhuc conceptum articuli de diariis silesiacis! Rescribatis, quaeso, totam rem cum mutationibus necessariis! — Praeter articulum Vestrum perii mihi vita Miarcae.

[List nr 20]

Mikołów, dnia 29. października 1919.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, rkps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka, for. A4; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżę!, (podpis), Serdecznie pozdrawiam Ks. Szramek, (na marginesie), P.S. Odezwę o Ligoniu napisał Adolf. Czy Ksiądz zamierza wydać broszurkę o ks. Damrocie? W takim razie proszę wydać nakł. Tow. Oświaty. Wtedy też prześlę wszystko co mam Księdzu. W innym zaś razie ja proszę Księdza o zbrany materiał.]

¹⁰⁸ Ks. J. Kudera objął parafię w Brzezince pod Mysłowicami dopiero 15 VII 1920 r.

¹⁰⁹ Zob. przyp. nr 75.

¹¹⁰ Prawdopodobnie ks. E. Szramkowi chodziło o tzw. otwarty list ks. Augusta Liboriusza Rossochowitza, ogłoszony w 1894 r. na łamach „Kuriera Górnośląskiego” (nr 47–55), a skierowany do redaktorów czasopism polskich na Śląsku. E. Szramek, *Ks. Aleksander Skowroński*, s. 37–43.

¹¹¹ O. Józef Lipski, jezuita, ur. 1860 r., ord. 1884 r., przełożony domów zakonnych w Częstochowie, Cieszynie i Karwinie.

¹¹² Ks. Ryszard Rassek, ur. 1874 r., ord. 1897 r. we Wrocławiu, od 1908 r. proboszcz w Tarnowicach.

¹¹³ Ks. Hrabak — nie udało się ustalić.

¹¹⁴ Kard. Jerzy Kopp.

¹¹⁵ Ks. Teofil Kocurek, ur. 1876 r., ord. 1900 r. we Wrocławiu, od 1919 r. proboszcz w Wyrach.

Dziękuję za przesłane dla „Głosów” manuskrypty. Legenda o sierocie będzie w 4 numerze¹¹⁶. „Stary Mysłowiczanie”¹¹⁷ może dopiero w następnym roczniku. Szczególnie się cieszę z otwartego i szczerzego wynurzenia się Księdza. Tak ma być, mówmy sobie verba veritatis, ale rzeczowo, by sprawa nie ucierpiała! Dopóki jestem redaktorem „Głosów” uważam krytykę nadesłanych rozpraw za swój obowiązek, nie żeby zniechęcić autorów, ale aby zachęcić do pilniejszej uwagi. Najwierniejszym współpracownikiem moim jest ks. A. Kozielek Szerocki¹¹⁸. Z początku posyłał rzeczy tak, jak mu z pod pióra wyszły na pierwszy rzut, t.j. niewykończone, z błędami. To miałem pracy dużo i powiedziałem mu to i wykazałem błędy. Skutek jest ten, że teraz sam uważa, i w ostatniej rozprawce już jeden tylko znalazłem i poprawiłem błąd (niesnasków zam. niesnasek). Wspomniany przez Księdza ks. Jędrzejczyk¹¹⁹, któremu kiedyś wiersza nie przyjąłem, pisze teraz prozą historię swej parafii dla „Głosów”¹²⁰. Błędów gramatycznych lub stylistycznych u niego nie ma, bo pracuje bardzo sumiennie i pisze poprostu kaligraficznie. — Przycho-
dzę last not least do księdza samego i chętnie wierzę, że się Ksiądz moją krytyką nie zraża. Krytyka ta, moim zdaniem, nie była osobistą, tylko obiektywną czyli rzeczową. T.zw. „poprawki” w artykule o ks. Ficku¹²¹ były małe dodatki, które uważałem za wskazane w celu zaokrąglenia. Wątpię, czy przytem do Prusa zajrzałem¹²². Zresztą było kilka zmian stylistycznych, n.p. na samym początku było w manuskrypcie mniej więcej: Około nas jest wiele ludzi takich, których n.m.d.l.dz.l., lecz mało takich, kt. się god.n.d.l.zn. Jednym z takich itd.¹²³. To przecież w druku niemożliwe! takie drażniące drobiazgi robią najwięcej roboty. — Przekonałem się, że świeży rękopis jest pod tym względem bez zarzutu. Tylko tytuł mi się nie zda, gdyż za mało treściwy. Czyby się nie polecało zmienić n.p. na: „Autor śląski z 16 wieku”?¹²⁴

Rzecz sama jest bardzo ciekawa.

Streszczam moje wywody: krytykować muszę dalej, bo to wyrabia autorów. Zato przyrzekam, że o ewentualnych brakach mówić będę tylko z autorami samymi. A najwięcej ucieszyłbym się, gdyby kto inny, może lepiej wykwalifikowany, zechciał objąć redakcję „Głosów” Od osobistej ambicji czuję się wolnym.

[List nr 21]

31. października 1919.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, rkps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Oświaty na Śląsku i św. Jacka, for. A5; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), + Kochany Księżę, (podpis), Serdecznie pozdrawiam Ks. Szramek]

Wczoraj znalazłem wreszcie w redakcji „Katolika” rękopis o gazetach¹²⁵ z czego się cieszę niepomrotnie. Przesyłam go tu Księdzu do przejrzenia łaskawego. Lepiej zmienić

¹¹⁶ J. Kupiec, *Pan Jezus i sierota, legenda*, w: „Głosy znad Odry” 1920, s. 43.

¹¹⁷ J. Kudera, *Olbrycht Strumiński z Mysłowic*, w: „Głosy znad Odry” 1920, s. 28-30.

¹¹⁸ Ks. Alojzy Kozielek (1879–1949), ord. 1903 r. we Wrocławiu, od 1908 r. proboszcz w Szerokiej.

¹¹⁹ Ks. Leopold Jędrzejczyk (1875–1958), ord. 1902 r. we Wrocławiu. Propagował teatr amatorski, pisał wiersze, uprawiał publicystykę historyczną.

¹²⁰ L. Jędrzejczyk, *Kościół i parafia w Boguszycach pod Opolem*, w: „Głosy znad Odry” 1920, s. 92–94.

¹²¹ J. Kudera, *Ks. Jan Alojzy Ficek*, w: „Głosy znad Odry” 1918, s. 102–106.

¹²² K. Prus, *O walce z pijaństwem na Śląsku Górnym za czasów ks. Ficka, zarys historyczny*, Bytom 1914.

¹²³ Wyjaśnienie zastosowanych przez ks. Szramka skrótów. Tekst ks. Kudery: „Około nas jest wiele ludzi takich, których nazywać można dobrymi lub dzielnymi ludźmi, lecz mało takich, którymi się godziła nazwa doskonałych lub znakomitych. Jednym z takich (...)” Tekst ks. Szramka: „Około nas jest wielu, których nazywać można dobrymi lub dzielnymi ludźmi, lecz mało takich, którymi się godziła nazwa doskonałych lub znakomitych. Jednym z nadzwyczajnych ludzi był proboszcz piekarski, ks. Jan Alojzy Ficek, ziomek nasz, nazywany powszechnie apostołem górnośląskim”.

¹²⁴ Zob. przyp. nr 117.

¹²⁵ Zob. przyp. nr 71.

w manuskrypcie, aniżeli potem w korekcie. Po przejrzaniu rozprawki proszę o ponowne przesłanie jej.

[List nr 22]

Mikołów, dnia 4. października 1919.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, rkps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka, for. A5; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżu!, (podpis), Serdecznie pozdrawiam Ks. Szramek, (na marginesie), Załączony list Walisa proszę mi wrócić przy sposobności!]

Adolf Ligoń drukuje obecnie u Miarki śpiewnik Juljusza „Iskra miłości”¹²⁶. Będzie za tydzień gotowy (1,50 z nutami). Ja mam cprawda cenną rzecz „Ziarnko dla zasilku ducha zebrane w gumnie serca ręką od młota” z roku 1877¹²⁷. Ale w tych czasach niepewnych nie chciałbym tego poczcie powierzyć. Przywieź też nie mogę, gdyż pociągi nie jeżdżą. Oprócz tego już Adolf ażę drży na to. Obecnie też sam piszę coś o Ligoniu dla „Głósów”¹²⁸. W tym roku będzie dużo obchodów ligoniowskich. Adolf wydaje na nowo „Opiekuna” pod nazwą „Ognisko domowe”¹²⁹. Pierwszy zeszyt okazowy będzie poświęcony pamięci ojca.

„St. kościół Miech.” miał wyjść nakł. Tow. Ośw. Dla mnóstwa błędów (starych i nowych) odrzucono arkusze Kurpierzowe. Teraz epos wychodzi nakł. Nowin, które nie mają prawa nakładu. Ale mniejsza o to! Ja sam nie mam jeszcze mojego egzemplarza i nic nie wiem o pokupności. Nakład będzie 1000 wynosił.

Z Prus Zachodnich napływa powoli materiał o ks. Damrocie, ale ze Śląska nic. O latach młodszych nie wiem nic.

[List nr 23]

Mikołów, dnia 7. listopada 1919.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, rkps powielany, j. polski, pap. listowy for. A4; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), W. Księżu Dobrodziej!, (podpis), Z poważaniem ks. dr. Szramek.]

Nadarza się sposobność nabycia znacznej części udziałów Spółki Wydawniczej Karola Miarki w Mikołowie od dotychczasowego właściciela p.hr. Mielżyńskiego¹³⁰. Zakład ten po krytycznych przejściach z lat ostatnich i przedwojennych rokuje obecnie najlepsze widoki na przyszłość. Poznali to wydawcy Warszawscy i Galicyjscy i pertraktują serjo o nabycie przedsiębiorstwa za pośrednictwem kierowników firmy. Ażeby zapobiedz przejściu udziałów w ręce niepowołane, sprawie naszej obce i mało przychylnie, polecam zbiorowe nabycie udziałów, ażeby tą drogą zapewnić sobie wpływy na bieg przedsiębiorstwa.

W tym celu załączam list zwrotny z prośbą o łaskawe podanie kwoty jaką W Książd Dobrodziej angażować się zamierza. Po otrzymaniu odpowiedzi spowoduję przyjazd p.hr. Mielżyńskiego — resp. przeprowadzenie transakcji.

¹²⁶ J. Ligoń, *Iskra miłości z Górnego Śląska, czyli odlamek śpiewu historyczno-narodowego*, Katowice 1919.

¹²⁷ Tenże, *Ziarnko dla zasilku ducha zebrane w gumnie serca, ręką od młota, z miłości Boga, bliźnich i własnej duszy przez Górnoślązaka J.L. w Królewskiej Hucie 1877*, [rps znajduje się w ADK].

¹²⁸ Zob. przyp. nr 105.

¹²⁹ A. Ligoń rozpoczął w styczniu 1920 r. wydawanie ilustrowanego miesięcznika pt. „Ognisko Domowe”, który wychodził bardzo krótko. Pierwszy numer poświęcony był pamięci Juliusza Ligonia. A. J a r o s z, *Ligoń Adolf*, PSB, t. XVII, s. 325–526.

¹³⁰ Maciej Mielżyński (1889–1944), ps. Nowina-Doliwa, działacz narodowy w Wielkopolsce i na Śląsku, podpułkownik, dowódca III powstania śląskiego. F. S z y m i c z e k, *Mielżyński Maciej*, PSB, t. XX, s. 790–791.

[List nr 24]

Mikołów, dnia 8. listopada 1919.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, rkps, rkps powielany, j. polski, pap. maszynowy, wym. 17,5x22 cm; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Wielbego Księdza Dobrodzieja Szanownego Pana, (podpis), Z poważaniem Ks. dr. Szramek, (na marginesie), Zapraszam obuch!¹³¹ Pozdrawiam serdecznie]

Zapraszam niniejszym na poufną naradę w celu założenia nowej partji politycznej¹³² dla tych warstw społeczeństwa śląskiego, które nie sympatyzują ani z Narodowym Stronictwem Robotników ani z Polską Partją Socjalistyczną. Narady odbędą się o 1/2 2 w czwartek dnia 20 go listopada w Katowicach w domu związkowym przy kościele N.M.P.

[List nr 25]

Mikołów, dnia 18. marca 1920.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 518, rkps, j. polski, pap. listowy, wym. 21x16 cm; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Kochany Księżu!, (podpis), Z miłym pozdrowieniem ks. dr. Szramek, (na marginesie), W Lublińcu zebrałi na pomnik ks. Damrotha /może nagrobek/ 7500 marek.]

Przepraszam za odpowiedź spóźnioną, ale jestem poprostu zawałony pracą ze wszystkich stron. Fotografia moja jest inna od tej, którą mi ksiądz raczył przysłać. Odbitki dołączam, później przysłę może fotografię albo raczej fotograficzną kopję. Siostrze ks. D.¹³³ wystąpił egzemplarz. Nowa myśl księdza o encyklopedji śląskiej podoba mi się bardzo i nie porzucimy jej. Tylko co do pośpiechu nie zgadzam się; bobyśmy się zblamowali. Przygotowanie potrwa 3–5 lat. Fundusz by się znalazł i znaleźć się musi. 25 marca zjazd akadem., przedtem o 2 konferencja księży.

[List nr 26]

14. stycznia 1921.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 519, rkps, j. polski, pap. listowy, for. A5; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Carissime Domine! (podpis), Salutem! Ks. Szramek]

Autorem ostatniej broszurki jest pewien proboszcz Ku...¹³⁴.

Załączam regulamin jako wzór; trzeba będzie zredukować liczbę towarzystw a zato pogłębić pracę w nich. Nie konieczne jest osobne kółko oświatowe, ale polecić można we wszystkich towarzystwach „Głosy z nad Odry” i proszę o to.

W Bytomiu uchwalono odezwę księży do ludu¹³⁵.

¹³¹ Zob. przyp. nr 5.

¹³² Chrześcijańskie Zjednoczenie Ludowe na Śląsku powstało w Bytomiu na początku 1920 r. Było stronictwem chrześcijańskim i ludowym, akcentującym hasła chrześcijańskie i narodowe w życiu społecznym i politycznym. Religij katolickiej przyznawało rolę panującej, z poszanowaniem praw mniejszości wyznaniowych i narodowych. W swoich szeregach skupiało inteligencję, kler katolicki, przedstawiciele wolnych zawodów, rzemieślników oraz robotników. J. Przewłocki, *Chadecja w woj. śląskim w latach 1922–1926 (struktura, program i wpływy)*, w: „Kwartalnik Opolski” 1977, R. 23, nr 3, s. 5–18.

¹³³ Zob. przyp. nr 44.

¹³⁴ Ks. Jan Kudera.

¹³⁵ Rezolucja uchwalona 30 XI 1920 r. w Bytomiu przez 91 księży górnośląskich na zebraniu zorganizowanym przez sekcję teologiczną Śląskiego Związku Akademickiego. Była ona odpowiedzią na wydany przez kard. A. Bertrama 21 XI 1920 r. okólnik zakazujący duchowieństwu górnośląskiemu prowadzenie jakiegokolwiek działalności plebiscytowej. M. Lewek, *Górnośląski plebiscyt z roku 1921 oraz udział w nim duchowieństwa katolickiego*, Chorzów 1991, s. 21.

[List nr 27]

Katowice, dnia 6. września 1927.
(Parafja N.M.P.)

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 520, mps powielany, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (bez nagłówka), (podpis), Z poważaniem Ks. Dr. Szramek]

Towarzystwo¹³⁶ nasze przystąpiło ostatnio do realizacji jednego ze swych najistotniejszych zamierzeń i wydało pierwszy zeszyt na naukowych podstawach opartego wydawnictwa p.t.

„Pieśni ludowe z Polskiego Śląska”¹³⁷

Nie wątpimy, że w pracy nad rozpowszechnianiem pierwszego swego wydawnictwa znajdzie Towarzystwo poparcie wśród swych członków, do których się niniejszym zwracamy z prośbą o rozpowszechnienie wiadomości o niem w szerszych kołach publiczności.

„Pieśni ludowe z Polskiego Śląska” nabywać można w każdej księgarni za cenę Zł: 6,00. Dla członków Towarzystwa powiodło nam się zniżyć cenę do Zł: 4,00.

Korzystając z tego, pozwalamy sobie przesłać w załączeniu jeden egzemplarz „Pieśni” i prosić o nabycie go oraz o nadesłanie należności załączoną kartą płatniczą na PKO.

[List nr 28]

Katowice, dnia 28. czerwca 1930.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 520, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Przewielebny Ks. Dziekan Kudera w Brzezinie, (podpis), Z prawdziwym poważaniem X. Kan. Szramek. Prezes]

Mamy zaszczyt zawiadomić, że Walne Zebranie naszego Towarzystwa odbyte w dniu 13.b.m., powołało Księdza Dziekana na ławnika. Liczymy na cenną współpracę Ks. Dziekana i prosimy o pomoc w zarządzaniu interesami Towarzystwa, w jednaniu mu członków, powiększaniu jego zasobów i pogłębianiu jego działalności.

Pierwsze posiedzenie Zarządu odbędzie się w dniu 2. lipca (środa) o godzinie 17-tej w lokalu własnym Towarzystwa w Katowicach, ul. Marsza-ka Piłsudskiego 49, I. p.

Prosimy o niezawodne przybycie.

[List nr 29]

(z grudnia 1930.)

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 520, rkps, j. polski, wizytówka, wym. 10,5x6,8 cm; (adresat), ks. Kudera, (bez nagłówka), (podpis), Wesołych Świąt!]

Bardzo żałuję, iż w mojej nieobecności nie mógł X. Dziekan dostać z mojej biblioteki III tomu Mon. Pol. Vat.¹³⁸.

Przy okazji proszę wstąpić, albo napisać, o co chodzi, to sam zobaczę.

[List nr 30]

Katowice, dnia 18. grudnia 1930.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 520, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Do Przewielebnego X. Dziekana Jana Kudery w Brzezinie, (podpis), Z wyrazem szczerego szacunku X. Kan. Szramek.]

Celem przygotowania nowego wydania „Starego Kościoła Miechowskiego” ks. Norberta BONCZYKA z komentarzem, o które się społeczeństwo słusznie upomina, mam za-

¹³⁶ Towarzystwo Przyjaciół Nauk na Śląsku.

¹³⁷ *Pieśni ludowe z Polskiego Śląska*, t. 1, Kraków 1927; t. 2, Kraków 1938.

¹³⁸ *Monumenta Poloniae Vaticana*, wydawnictwo Komisji Historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie. W latach 1913–1946 ukazało się osiem tomów.

miar zaprosić Przewielebnego Księdza — Wielmożnego Pana na początku lutego 1931 do siebie na Konferencję. Donoszę o tem już teraz, aby umożliwić gruntowniejsze odrązu przygotowanie tej sprawy i ustalić już na pierwszym posiedzeniu główne zasady komentowania wogóle a pierwszych ksiąg w szczególności. Materiał wszelki należałoby potem przywieźć z sobą.

[List nr 31]

Katowice, dnia 13. lutego 1931.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. maszynowy, wym. 28x21 cm; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), J. Wielmożny Ks. Dziekan w Brzezince, (podpis), Ks. Dr. Emil Szramek prezes, Dr. Waclaw Olszewicz¹³⁹ wiceprezes, Dr. Roman Lutman¹⁴⁰ sekretarz]

Zarząd Towarzystwa Przyjaciół na Śląsku ma zaszczyt prosić J. W. Pana o wzięcie udziału w konferencji, poświęconej sprawie wydawnictwa nowego Słownika Geograficznego Ziemi Polskich i organizacji współpracy w tem wydawnictwie na Śląsku¹⁴¹. Konferencja odbędzie się w czwartek dnia 19. b.m. o godz. 14-tej w lokalu Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku w Katowicach ul. Marszałka Piłsudskiego 49 (gmach starostwa) I.

[List nr 32]

Katowice, dnia 3. marca 1931.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. przebitkowy, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Do Przewielebnego X. Dziekana Kudery w Brzezince, (podpis), Łączę wyrazy szczerego poważania i pozdrawiam uprzejmie. X. Kan. Szramek.]

Mam zaszczyt zaprosić niniejszym na zapowiedzianą w grudniu konferencję z tematem komentowania „Starego Kościoła Miechowskiego” Odbędzie się u mnie we wtorek, dnia 10 marca o godzinie 14. O ewentualnej przeszkodzie prosilibym mnie powiadomić natychmiast. O ile każdy z nas przyniesie materiał przygotowany sprawa postąpi znacznie naprzód.

Równocześnie donoszę, iż Akademia Umiejętności w Krakowie zaczyna przygotowywać Polski Słownik Biograficzny. W interesie Śląska musimy oczywiście w pracach wziąć udział intensywny¹⁴².

[List nr 33]

Katowice, dnia 23. marca 1931.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Przewielebny Księżę Dziekanie!, (podpis), Oczekując rychłej odpowiedzi, kreśliłmy się z wyrazami prawdziwego szacunku X. Kan. Szramek, prezes.]

¹³⁹ Dr Waclaw Olszewicz (1888–1974), ekonomista, historyk kultury, działacz gospodarczy, bibliotekoznawca. Od 1927 r. wiceprezes TPN na Śląsku, zaś od 1929 r. współredaktor RTPNŚ. Zob. B. Łopuszański, *Olszewicz Waclaw*, PSB, t. XXIV, s. 7–9.

¹⁴⁰ Dr Roman Lutman (1897–1973), historyk, organizator życia naukowego i kulturalnego na Śląsku, dyrektor Instytutu Śląskiego w Katowicach, W. Zieliński, *Lutman Roman*, w: *Śląski słownik biograficzny*, Katowice 1977, s. 162–165.

¹⁴¹ Z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego przystąpiono w 1930 r. do prac nad przygotowaniem *Słownika geograficznego państwa polskiego*, zaś TPN na Śląsku powierzono opracowanie działu śląskiego. W lutym 1931 r. powstała w ramach TPN na Śląsku specjalna komisja pod kierunkiem ks. E. Szramka. Zob. RTPNŚ, t. 3, 1931, s. 462–463.

¹⁴² Polska Akademia Umiejętności organizując pracę nad *Polskim słownikiem biograficznym*, powierzyła TPN na Śląsku opracowanie działu śląskiego. W 1931 r. utworzono w strukturach Towarzystwa śląski komitet regionalny, na którego czele stanął m.in. ks. E. Szramek i ks. J. Kudera. Zob. RTPNŚ, t. 3, 1931, s. 463.

Towarzystwo nasze spotkał zaszczyt, że zostało przez Polską Akademię Umiejętności zaproszone do współpracy nad Polskim Słownikiem Biograficznym i do wyznaczenia delegata jako członka Rady Słownika.

Mamy zamiar wydelegowania Przewielebności Waszej i prosimy o łaskawe oświadczenie się, czy Przewielebność Wasza na to się godzi.

Rada Słownika ma ustalić ogólne zasady wydawnictwa i udzielać fachowych opinii redaktorowi oraz komisji wydawniczej.

[List nr 34]

Katowice, dnia 6. sierpnia 1931.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Przewielebny Księżu Dziekanie!, (podpis), PREZES: X. Szramek, SEKRETARZ: W. Olszewicz.]

Z radością witamy inicjatywę Przewielebnego Księdza Dziekana i z wdzięcznością przyjmujemy zapowiedź hojnego daru na nagrodę za najlepszą pracę konkursową na temat:

„Historja polskich teatrów amatorskich na Górnym Śląsku aż do plebiscytu”¹⁴³.

Wobec wielkiej wagi tematu i dla większej zachęty ubiegających się zamierzamy z funduszów Towarzystwa wyznaczyć jeszcze ZŁ: 100,— jako drugą nagrodę.

Żeby grono ubiegających się o nagrody powiększyć, umieszczamy klauzulę, że dopuszczane są również prace, obejmujące opracowanie tematu nie dla całości, ale dla części Górnego Śląska, przyczem oczywiście praca, obejmująca całość, będzie miała pierwszeństwo w razie równości głosów w jury.

Projekt warunków konkursu przesyłamy Przewielebnemu Księdzu Dziekanowi z uprzejmą prośbą o aprobatę. Po otrzymaniu go z powrotem natychmiast konkurs rozpiszemy.

Za opóźnienie w naszej odpowiedzi najuprzejmiej przepraszamy.

Było ono spowodowane jedynie urlopami w gronie Zarządu.

[List nr 35]

(z sierpnia 1931)

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, rkps, j. polski, częściowo łaciński, karta pocztowa; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), + Reverendissime!, (podpis), Cum ave fraterno X. Szramek.]

Starodawne Prawa Polskiego Pomniki, których wydawnictwo zapoczątkował Helcel¹⁴⁴, znajdują się w naszej bibliotece¹⁴⁵ lecz mamy tylko tomy I–X. O co chodzi?

[List nr 36]

Katowice, dnia 14. października 1931.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, rps, j. polski, częściowo niemiecki, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), + Przewielebny Xięże Dziekanie!, (podpis), Z miłem pozdrowieniem X. Szramek.]

Ośmielam się zwrócić do Przewielebnego Xiędza Dziekana w sprawach następujących:
1./ Czyby Xiędz Dziekan, choć nie zgodził się na stałe zastępstwo naszego Tow. w Ra-

¹⁴³ W sierpniu 1931 r. TPN na Śląsku ogłosiło konkurs na pracę pt. „Historia polskich teatrów amatorskich na Górnym Śląsku aż do plebiscytu”. Konkurs nie przyniósł jednak oczekiwanych wyników. Zob. RTPNŚ, t. 3, 1931, s. 463, 466.

¹⁴⁴ Antoni Helcel (1808–1879), historyk prawa polskiego, publicysta, profesor UJ, wydawca źródła *Starodawne prawa polskiego pomniki* (t. 1–2, 1856–1870). Z. Jabłoński, *Helcel Antoni*, PSB, t. IX, s. 354–357.

¹⁴⁵ Tzn. bibliotece TPN na Śląsku.

dzie Polskiego Słownika Biograficznego, nie zechciał jednak na pierwsze posiedzenie tej Rady (24.X.1931 godz. 10, gmach Akademii Umiejętności) pojechać do Krakowa, ponieważ ja sam jechać nie mogę, musząc w tym czasie być w Katowicach na Generalnej Kapitulce.

Przecież przy ustaleniu zasad wydawnictwa tak doniosłego musi być ktoś odpowiedni ze Śląska! Proszę się namyśleć, poświęcić i dać mi rychłą odpowiedź.

2./ Celem przyspieszenia nowego wydania Starego Kościoła Miechowskiego proszę zawczasu naznaczyć sobie te wiersze i wyrazy, które wymagają komentarza krótkiego. Ten komentarz ustalimy na wspólnym z p. Prusem posiedzeniu jeszcze w tym roku, przynajmniej do pierwszych rozdziałów.

3./ Starodawne Prawa Polskiego Pomniki proszę możliwie w tym jeszcze miesiącu zwrócić w stanie oprawnym.

4./ Donoszę w końcu, iż dostałem:

a/ kazanie śp. x. A. Stabika

b/ Eines alten Studenten Feriengeklimper x. Bonczyka¹⁴⁶, dwa cenne nabytki, nie prawda?

[List nr 37]

Katowice, dnia 8. marca 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. maszynowy, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Przewielebny Ks. Dziekan Kudera Brzezinka p. Mysłowice, (podpis), Łączę wyrazy szacunku i poważania X. Dr. Szramek. Prezes Tow. Przyj. Nauk na Śląsku, (na marginesie), NB. Zaraz potem poproszę na Konferencję w sprawie wydania Starego Kościoła Miechowskiego.]

Towarzystwo Przyjaciół Nauk na Śląsku, zawezwane przez Polską Akademię Umiejętności do współpracy przy ułożeniu Polskiego Słownika Biograficznego, a mianowicie do przygotowania dla Głównej Redakcji życiorysów Ślązaków wspomnienia godnych, zamierza w tym celu utworzyć osobną Komisję¹⁴⁷ i powołać do niej między innymi także Przewielebność Waszą.

Licząc na pewne przybycie, zapraszam niniejszym na zebranie konstytucyjne, które odbędzie się w lokalu Tow. Przyj. Nauk w Katowicach przy ul. Marszałka Piłsudskiego nr. 49 piętro I, we wtorek, dnia 15 marca 1932 o godzinie 14-tej.

[List nr 38]

10. marca 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, rps, j. polski, częściowo łaćniński, karta pocztowa; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), + Reverendissime!, (podpis), Salutem X. Szramek]

Czy 1./ zebrania dekanalnego nie można przełożyć?

2./ X. Dziekan w ten sposób jednak nie mógłby przybyć?

3./ X. Dziekan przyjmie członkostwo w Komisji?

4./ X. Dziekan konkretnie pomyślał o komentarzu do St. Kość. M.?

[List nr 39]

24. marca 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Śląskiego Komitetu Regionalnego Polskiego Słownika Biograficznego przy Towarzystwie Przyjaciół Nauk na Śląsku, wym. 21x16,5 cm; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Wielebnemu Księdzu Dziekanowi Kuderze w Brzezince, (podpis), Prezes Komitetu X. Dr. Szramek.]

¹⁴⁶ N. Bonczyk, *Eines alten Studenten Ferien-Geklimper, seiner urtaquistischen Tafelrunde gewidmet*, Breslau 1882.

¹⁴⁷ Zob. przyp. nr 142.

mamy zaszczyt przysłać do wiadomości odpis protokołu z konstytucyjnego posiedzenia Śląskiego Komitetu Regionalnego Polskiego Słownika Biograficznego z dnia 15 marca br.

Upraszamy o przysłanie nam oświadczenia, czy Wielebny Ks. Dziekan członkostwo w Komitecie przyjmuje i czy liczyć możemy na współpracę.

[List nr 40]

Katowice, dnia 8. czerwca 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Przewielebny Księżę Dziekanie!, (podpis), Z prawdziwym poważaniem X. Szramek. Prezes, (na marginesie), P.S. Idzie zwłaszcza o rękopisy i wycinki z lat 1910–1922 z wyjątkiem „Nowin Opolskich” z lat 1919 i 1920.]

Zbliża się 10-ta rocznica zgonu śp. Jana Jaronia¹⁴⁸ najwybitniejszego poety śląskiego XX r. Jeżeli okoliczności pozwolą, chcemy uczcić ją wydaniem zbiorowem poezyj lirycznych Jaronia, którego przygotowaniu zajmie się p. wiz. Ogrodziński¹⁴⁹. Przypuszczając, że w przechowaniu przyjaciół poety znajdują się rękopisy jego utworów lub wycinki z gazet z drukowanymi wierszami, prosimy o łaskawe wypożyczenie posiadanych materiałów tego rodzaju. Należy je jaknajrychlej nadesłać na ręce

p. wizytatora Wincentego Ogrodzińskiego,

Katowice, ul. Wojewódzka 13, m. 8,

któremu również prosimy podawać wskazówki o innych posiadaczach materiałów i wiadomości, mogące przyczynić się do jaknajpoprawniejszego wydania.

[List nr 41]

Katowice, dnia 13. czerwca 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps powielany, j. polski, pap. maszynowy, wym. 34x22 cm; (adresat), Ks. Jan Kudera, (bez nagłówka), (podpis), Z prawdziwym poważaniem X. dr. E. Szramek. Prezes.]

Niniejszym mamy zaszczyt zaprosić W Pana na Walne Zebranie naszego Towarzystwa, mające się odbyć

w piątek, dnia 17. b. m.

o godzinie 17-tej (5-tej pop.)

w sali posiedzeń Izby Handlowej w Katowicach,

Plac Wolności 8, I. p.

Spodziewamy się, że członkowie nasi, którzy nie zbierali się już od szeregu miesięcy, zechcą licznie wziąć udział w zebraniu, mającym rozpatrzyć zmianę ustawy Towarzystwa i będącym zarazem zebraniem odczytowym z p. Wład. Konopczyńskim¹⁵⁰, profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, jako prelegentem.

Porządek dzienny.

Zagajenie.

A. Część naukowa:

Odczyt prof. Wład. Konopczyńskiego
o Polskim Słowniku Biograficznym.

¹⁴⁸ Jan Nikodem Jaroń (1881–1922), dr praw, poeta, dramatopisarz, współpracownik polskich pism na Śląsku. S. Dąbrowski, *Jaroń Jan Nikodem*, PSB, t. X, s. 636–637.

¹⁴⁹ Wincenty Ogrodziński (1884–1945), historyk literatury polskiej, filolog klasyczny, organizator badań literatury polskiej na Śląsku. Autor m.in. pracy pt. *Śląsk w poezji Jana Nikodema Jaronia* (Katowice 1932). M. Fażan, *Ogrodziński Wincenty*, PSB, t. XXIII, s. 646–648.

¹⁵⁰ Władysław Konopczyński (1880–1952), historyk, profesor UJ, założyciel i redaktor *Polskiego słownika biograficznego*, E. Rostworowski, *Konopczyński Władysław*, PSB, t. XIII, s. 556–561.

B. Część administracyjna:

- 1/ Odczytanie protokołu poprzed. Waln. Zebrania.
- 2/ Sprawozdanie Zarządu.
- 3/ Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej i wniosek o udzielenie Zarządowi absolutorium.
- 4/ Zmiana ustawy Towarzystwa.
- 5/ Wybór Zarządu.
- 6/ Wybór Komisji Rewizyjnej.
- 7/ Wybór Sądu Towarzystwa.
- 8/ Wolne wnioski.

Prosimy o łaskawe przybycie. Goście mile widziani. —

[List nr 42]

13. czerwca 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, rps, j. polski, częściowo łaciński i francuski, karta pocztowa, (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Reverendissime! Doctissime! Carissime!, (podpis), Do miłego widzenia! X. Szramek.]

Proszę w piątek przybyć już na 3 czyli 15 na kawę i na konferencję Komisji Słownika Biograficznego, której X. Dziekan jest przecież wiceprezesem! Wymówki nie uznaje się tym razem.

Qui sexcuse, s'accuse!

[List nr 43]

Katowice, dnia 18. czerwca 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Komitetu Regionalnego Polskiego Słownika Biograficznego przy Towarzystwie Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4, (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Przewielebny Książd Dziekan Kudera w Brzezince, (podpis), Łączę wyrazy szacunku i poważania X. Dr. Szramek. Prezes Komitetu Regionalnego.]

Zebranie Komitetu Regionalnego Polskiego Słownika Biograficznego odbędzie się w czwartek dnia 23 czerwca 1932 r. o godz. 14-tej w lokalu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Katowicach przy ul. Marszałka Piłsudskiego nr. 49 piętro I.

Zapraszając na to zebranie, proszę o przyniesienie przygotowanego w międzyczasie spisu osób (imię i nazwisko) mających wejść do Słownika.

[List nr 44]

20. czerwca 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, rps, j. polski, częściowo łaciński, karta pocztowa; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Carissime!, (podpis), Salutem! X. Szramek.]

Na wydanie „Cyganki”¹⁵¹ chce się postarać o fundusz adw. Jan Mildner¹⁵². Proszę się do niego zwrócić.

[List nr 45]

Katowice, dnia 28. czerwca 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, częściowo łaciński, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Prze-

¹⁵¹ *Cyganka*, ostatni poemat Jana Kupca. Powstał w latach 1907–1909. W. Ogrodziński, dz. cyt., s. 199–200.

¹⁵² Jan Mildner (1887–1960), prawnik, poseł do Sejmu RP, śląski działacz społeczny i polityczny. F. Szymiczek, *Mildner Jan*, PSB, t. XXI, 197–198.

wielebny Ksiądz Dziekan Kudera w Brzezince, (podpis), Salutem! Z prawdziwym poważaniem X. Szramek. Prezes, (na marginesie), P.S. Następne posiedzenie Komitetu Słown. Biogr. zrobimy w Brzezince praesente Domino!

Zawiadamiamy niniejszym, że Ksiądz Dziekan na Walnem Zgromadzeniu Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, odbytem dnia 17. czerwca 1932 r., jednomyślnie wybrany członkiem Zarządu.

Zarząd ścisły ukonstytuował się następująco:

prezes — ks. dr. E. Szramek,
zast. prezesa — dr. W. Olszewicz,
sekretarz — W. Ogrodziński,
skarbnik — inż. K. Pilich.

Liczymy na cenną współpracę Księdza Dziekana.

[List nr 46]

Katowice, dnia 31. lipca 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, rps, j. polski, częściowo łaciński, karta pocztowa; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), + Reverendissime!, (podpis), Salutem X. Szramek.]

O ile X. Dziekan ma kazanie X. Kapicy wygłoszone przy pogrzebie X. Wajdy¹⁵³, proszę o łaskawe wypożyczenie.

[List nr 47]

Katowice, dnia 22. listopada 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, karta pocztowa; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Wielebny Ks. Dziekan Jan Kudera Brzezinka, (podpis), Z poważaniem X. Szramek. prezes]

Prosimy o łaskawe złożenie Swojego podpisu jako Członka zarządu naszego towarzystwa w rejestrze stowarzyszeń przy tutejszym Sądzie Grodzkim, ul. Mikołowska nr 2, pokój nr. 59 (urzędowanie do godz. 15-tej) w terminie, jaki nam podano, do dnia 3 grudnia b.r.

[List nr 48]

Katowice, dnia 14. października 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, j. polski, pap. firmowy Śląskiego Komitetu Regionalnego Polskiego Słownika Biograficznego, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Wielebny Ksiądz Dziekan Kudera w Brzezince przy Mysłowicach, (podpis), Z poważaniem prezes Ks. dr. Szramek.]

We środę dnia 19. bm. o godzinie 16. (4-ta popołudniu) w lokalu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Katowicach, ul. Marszałka Piłsudskiego 49 I, odbędzie się posiedzenie Komisji Słownika Biograficznego. Przywiązujemy jaknajwiększą wagę do udziału wszystkich członków Komisji właśnie w tem posiedzeniu. W najbliższym czasie mija termin nadesłania materiału do Słownika ze Śląska, i uchybienie tego terminu ściągnęłoby na nas słuszny zarzut, że zaniedbaliśmy obowiązki, które wzięliśmy na siebie, i zawiedliśmy położone w naszym Towarzystwie zaufanie.

Przedmiotem omówienia na posiedzeniu i uchwał będzie:

1. sformułowanie odpowiedzi na ankietę, rozesłaną przez redaktora naczelnego prof. Wł. Konopczyńskiego,
2. ustalenie listy nazwisk, które zamierzamy podać Redakcji Słownika jako Ślązaków wspomnienia godnych,

¹⁵³ Zob. przyp. nr 107.

3. ustosunkowanie się do rozesłanego przez Redakcję próbnego arkusza, pomyślanego nie jako wzór, ale substrat do dyskusji.

Wobec krótkiego terminu na ostateczne nasze wypowiedzenie się, mające nastąpić już 22. bm., i wobec ważności spraw, mających zasadnicze znaczenie dla przyszłej pracy nad Słownikiem, prosimy usilnie o niezawodne przybycie na nasze zebranie śródowe z całym posiadanym przez W. Pana i przygotowanym do dyskusji materiałem.

[List nr 49]

Katowice, dnia 10. listopada 1932.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Komitetu Regionalnego Polskiego Słownika Biograficznego przy Towarzystwie Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Wielebny Ks. Dziekan Kudera w Brzezince, (podpis), Z prawdziwym poważaniem Prezes Komitetu X. Szramek.]

Mam zaszczyt przesłać protokół z ostatniego zebrania Komitetu Słownika Biograficznego do łaskawej wiadomości.

Tych zaś Panów, którzy raczyli przyrzec opracowanie kilku probnych życiorysów, najuprzejmiej proszę o łaskawe ich nadesłanie w czasie możliwie najkrótszym, gdyż chciałbym je załączyć do spisu osób, które ze Śląska proponujemy do Słownika Biograficznego.

[List nr 50]

Katowice, dnia 23. stycznia 1933.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Przewielebny Ks. Dziekan Jan Kudera Brzezinka, (podpis), Z poważaniem X. Szramek. prezes]

Prosimy o łaskawe przybycie na z e b r a n i e z a r z ą d u które odbędzie się w poniedziałek, dnia 30 stycznia b.r. o godz. 17-tej w lokalu Towarzystwa przy ul. Marsz Piłsudskiego w Katowicach (gmach Starostwa).

[List nr 51]

22. czerwca 1933.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, rps, j. polski, częściowo łaciński, karta pocztowa; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), + Reverendissime!, (podpis), C.a.f. X. Szramek.]

Ponieważ są widoki wydostania funduszu na wydanie Kość. Miech. + Góry Chełmskiej¹⁵⁴ proszę, z łaski swej przygotować komentarz do I/II księgi Góry Chełmskiej. Zejdziemy się potem i zredagujemy ostatecznie.

[List nr 52]

Katowice, dnia 10. listopada 1933.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, częściowo łaciński, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (bez nagłówka), (podpis), X. Dr. Szramek. prezes, (na marginesie), P.S. Czy mogę prosić o notatkę biograficzną o Ks. Klemencie¹⁵⁵ dla Komentarza?, (podpis), Salutem? X. Szramek.]

¹⁵⁴ Owocem współpracy TPN na Śląsku z Instytutem Śląskim w Katowicach było wydanie w ramach Biblioteki Pisarzy Śląskich, dwóch poematów N. Bonczyka: *Stary kościół miechowski* (Katowice 1937) oraz *Góra Chełmska* (Katowice 1937).

¹⁵⁵ Ks. Eduard Kleeman, ur. 1825 r., ord. 1852 r. we Wrocławiu, od 1868 r. administrator parafii w Mysłowicach, od 1869 r. proboszcz tamże. W 1871 r. rozpoczął budowę kościoła p.w. Najśw. Serca Pana Jezusa w Mysłowicach.

Szanownych Członków Zarządu i Kuratorów Biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku zwołuję i zapraszam niniejszem na zebranie, mające się odbyć w lokalu Towarzystwa (Gmach Województwa i Sejmu Śl., Biblioteka Sejmu, I p. — pokój 363) w piątek, dnia 17 b.m. o godz. 13-tej.

Porządek obrad:

- 1/ sprawozdanie Prezesa i Skarbnika,
- 2/ kamienica w Lublińcu,
- 3/ stosunek biblioteki Towarzystwa do biblioteki Sejmu,
- 4/ Roczniki T.P.N. IV, V

Licząc, ze względu na ważność obrad, na pewne przybycie, łączę wyrazy szczerego poważania.

[List nr 53]

Katowice, 10. IV 1934

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, karta pocztowa; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), Wielebny Ks. Dziekan Kudera Brzezinka, (podpis), Za Zarząd Prezes X. Dr. Szramek.]

W piątek, dnia 13 b.m., o godzinie 17-tej odbędzie się w lokalu Towarzystwa, w Bibliotece Sejmu Śląskiego pokój nr. 363,

posiedzenie Zarządu

poprzedzające Walne Zebranie, na które niniejszem uprzejmie zapraszamy.

[List nr 54]

Katowice, 16 maja 1934

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (bez nagłówka), (podpis), Z poważaniem za Zarząd Ks. dr. Szramek, prezes / St. Hermanówna, sekretarz]

Niniejszym mamy zaszczyt zaprosić W Pana na **Walne Zebranie** naszego Towarzystwa, mające się odbyć:

we wtorek, dnia 22 b.m.
o godzinie 17-tej

w sali Komisji Ustrojowej Sejmu Śląskiego (wejście od ul. Ligonja)

Porządek dzienny

1. Zagajenie i wybór przyzdyjmu
2. Odczytanie protokołu z poprzedniego Walnego Zebrania
3. Sprawozdanie Prezesa, Sekretarza i Skarbnika
4. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej
5. Dyskusja i udzielenie absolutorjum oraz zatwierdzenie budżetu na rok 1934
6. Wybory (częściowe) Zarządu
7. Wybory Komisji Rewizyjnej i Sądu Towarzystwa
8. Wnioski Zarządu w sprawie biblioteki Towarzystwa
9. Wolne wnioski

Prosimy o łaskawe przybycie. Goście mile widziani.

[List nr 55]

Katowice, 5 lutego 1935 r.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), ks. Jan Kudera, (bez nagłówka), (podpis), Za Zarząd /Dr. Roman Lutman/ Sekretarz Generalny /Ks. Prałat dr. Szramek/ Prezes]

ZAPROSZENIE

Niniejszem uprzejmie zawiadamiamy, że dnia 8 lutego br. o godzinie 10 przedpł. odbędzie się posiedzenie Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku w lokalu własnym

(Dom oświatowy, ul. Francuska 12, I p.) z następującym porządkiem dziennym:

1. Odczytanie protokołu ostatniego posiedzenia.
2. Sprawy bieżące
3. Sprawa umowy dzierżawnej o lokal.
4. Wolne wnioski.

[List nr 56]

Katowice, 11 lutego 1935.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), Do Członków Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, (podpis), X. Dr. Szramek. Prezes.]

Ponieważ posiedzenie Zarządu Towarzystwa zwołane na dzień 8 bm. nie mogło dojść do skutku z powodu braku quorum, a okazuje się potrzeba szybkiego załatwienia sprawy dzierżawy lokalu Towarzystwa, proszę uprzejmie o wyrażenie zgody na zawarcie z Instytutem Śląskim umowy o dzierżawę lokalu na następujących warunkach:

Towarzystwo Przyjaciół Nauk na Śląsku będzie płaciło Instytutowi Śląskiemu tytułem miesięcznego czynszu kwotę 50 zł. począwszy od dnia 1 lipca 1934 do dnia 31 grudnia 1936 r. wliczając w tę kwotę opłatę za wodę, światło, opał i sprzątnięcie lokalu.

Dla wyjaśnienia zaznaczam, że rzeczywiste koszty miesięczne utrzymania całego lokalu wynoszą:

Czynsz	145.50
Światło elektrycz.	11.21
opał	15.55
sprzątnięcie	33.-
inne wydatki	6.75
razem	zi 212.01

Zaznaczam również, że przybyli w dniu 8 bm. człon. Zarządu X. Dr. Szramek, Dr. Lutman, Dr. Rybicki wyrazili zgodę na zawarcie wspomnianej umowy.

W obecnym lokalu Instytut Śląski zajmuje cztery pokoje, Tow. Przyj. Nauk zaś trzy pokoje.

Proszę uprzejmie o możliwie odwrotną odpowiedź i łączę wyrazy prawdziwego poważania.

[List nr 57]

Katowice, dnia 25. marca 1935.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, rps, j. polski, częściowo łaciński i niemiecki, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (nagłówek), + Reverendissime Domine!, (podpis), Z wyrazami serdecznego szacunku C. a. fr. X. Szramek.]

Najuprzejmiej dziękuję za łaskawe przysłanie mi najnowszego opusu swego o parafji a raczej o kapłanach myślowickich¹⁵⁶. Mnóstwo tam znalazłem już ciekawych rzeczy. Oby się książka rozeszła po parafji!

Otrzymałem też książeczkę Ks. Sobka „Prawda o księżach”¹⁵⁷ lecz bez dopisu. Quid de libello?

X. Hofmann wydał „Die Jesuiten in Oppeln”¹⁵⁸ a ks. prof. Nowak „Die Priester der Zisterzienserabtei Rauden (1682–1810)”¹⁵⁹. Literatura różnie! W tych dniach wyszedł też tom IV Roczników Tow. Przyj. Nauk na Śląsku¹⁶⁰.

Pozwalam sobie załączyć też dwa wydawnictwa Instytutu Śląskiego.

¹⁵⁶ J. Kudera, *Historia parafji myślowickiej*, Myślowice 1936.

¹⁵⁷ K. Sobek, *Kilka słów prawdy o księżach*, Kraków 1922.

¹⁵⁸ W. Hofmann, *Die Jesuiten in Oppeln*, Breslau 1934.

¹⁵⁹ A. Nowack, *Die Priester der Zisterzienserabtei Rauden OS. 1682–1810 (1856)*, Breslau 1935.

¹⁶⁰ RTPNS, t. 4, 1935.

[List nr 58]

14 października 1935.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 521, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (bez nagłówka), (podpis), Za Zarząd: Dr. Roman Lutman Sekretarz, Ks. Dr. Emil Szramek. Prezes.]

Zaproszenie

na posiedzenie Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, które odbędzie się w piątek dnia 18-go października b.r. o godzinie 16.30 w lokalu Towarzystwa (Katowice, ul. Francuska 12 Ip.) z następującym porządkiem dziennym:

- 1/ odczytanie protokołu z ostatniego posiedzenia Zarządu z dnia 25 czerwca b.r.
- 2/ sprawa zebrań naukowych w sezonie 1935/36
- 3/ sprawa księgozbioru ś.p. Parczewskiego¹⁶¹ i księgozbioru (dubletów) Towarzystwa.
- 4/ Sprawy bieżące
- 5/ wolne wnioski.

[List nr 59]

Katowice, 13 lutego 1936.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 522, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (bez nagłówka), (podpis), Za Zarząd: Dr. Roman Lutman sekretarz generalny, X. Dr. Emil Szramek Prezes]

Zaproszenie

na posiedzenie Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, które odbędzie się w wtorek dnia 18 bm o godz. 17-tej w lokalu Towarzystwa (Katowice, Francuska 12 Ip.) z następującym porządkiem dziennym:

- 1/ Odczytanie protokołu z ostatniego pos. Zarządu
- 2/ Sprawy bieżące.
- 3/ Sprawa walnego zebrania.
- 4/ Sprawy wydawnictw.
- 5/ Wolne wnioski.

Ze względu na bliski termin walnego zebrania i rygory statutu prosimy uprzejmie o niezawodne przybycie.

[List nr 60]

Katowice, 18 lutego 1936.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 522, mps, rps, j. polski, pap. firmowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, for. A4; (adresat), Ks. Jan Kudera, (bez nagłówka), (podpis), Za Zarząd: Dr. Roman Lutman, X. Dr. Emil Szramek Prezes]

ZAPROSZENIE

na posiedzenie Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, które odbędzie się w piątek dnia 28 bm. o godz. 17.30-ci w lokalu własnym Towarzystwa (Katowice, ul. Francuska 12 Ip.) z następującym porządkiem dziennym:

- 1/ Odczytanie protokołu z ostatniego pos. Zarządu.
- 2/ Sprawa walnego Zgromadzenia.
- 3/ Sprawa zmiany Statutu.
- 4/ Sprawy bieżące i wydawnicze.
- 5/ Wolne wnioski.

¹⁶¹ Bogusław Parczewski (1869–1935), lekarz, działacz społeczny, powstaniec śląski. Przekazał swój księgozbiór TPN na Śląsku. K. Brożek, *Parczewski Bogusław*, PSB, t. XXV, s. 206–207.

[List nr 61]

23. lutego 1937.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 522, rps, j. polski, częściowo łaciński, karta pocztowa; (adresat), Ks. Jan Kudera, (bez nagłówek), (podpis), Salutem! X. Szramek]

Z prześlizniętej Krynicy serdecznie pozdrawiam. Upominam się zarazem o przyrzeczoną recenzję Musioła Wielkich Katowic¹⁶² i życiorys Sieronia¹⁶³.

[List nr 62]

17. grudnia 1937.

[ADK, Spuścizna ks. Jana Kudery, sygn. S 523, rps, j. polski, częściowo łaciński, karta pocztowa; (adresat), ks. Jan Kudera, (nagłówek), + Illustrissime!, (podpis), X. Szramek.]

Nie spotkawszy Ks. Dziekana na wczorajszej fidułce, na co liczyłem na pewno, dziękuję tą drogą za II wyd. Stabika¹⁶⁴ i życzę szybkiej rozsprzedaży nakładu. Łączę serdeczne życzenia święteczne!

---

¹⁶² L. Musioł, *Materiały do dziejów Wielkich Katowic*, Katowice 1936.

¹⁶³ Antoni Sieroń (1866–1936), działacz społeczno-polityczny, pisarz ludowy. J. Kucianka, *Sieroń Antoni*, w: *Śląski słownik biograficzny*, t. 2, Katowice 1977, s. 207–209.

¹⁶⁴ J. Kudera, *Najpopularniejszy kapłan G. Śląska*, Ks. Antoni Stabik, Katowice 1938.